Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

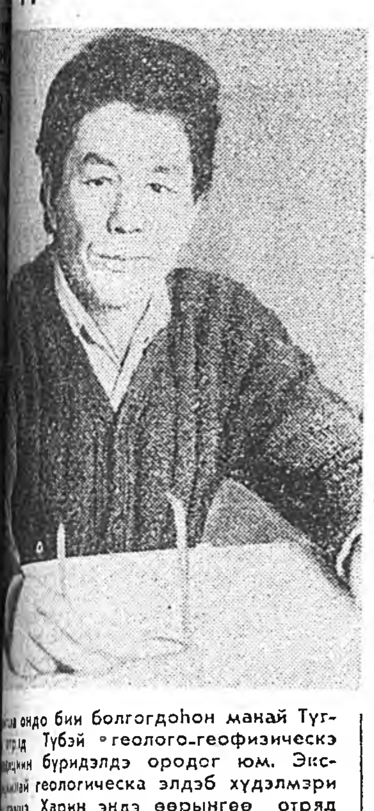
СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ...н 21-hээ гарана. | № 76 (18399). | 1990 оной апрелиин 1, воскресени | Сэн 3 мүн.

Мүнөөдэр — Геологой үдэр

ТАБАН ЖЭЛ: *ажалай түрүүшүүл хөөрэнэ*

...ДЭБ ШУЛУУГААР ШЭМЭГЛЭЛ

...онд бии болгогдоhон манай Түг-... Түбэй геолого-геофизическэ ...н бүридэлдэ ородог юм. Экс-...ай геологическа элдэб хүдэлмэри ...эшэ. Харин эндэ өөрынгөө отряд ...хөөрэхэ хүсэлтэйб. Байшангуудые, ...дые шэмэглэн гоёоходо хэрэгтэй гра-... базальт, долерит, трахиондезит, туф ... бусад шулуунуудай хэбтэшэнүүдые ..., хэм хэмжээень тодорхойлхо зо-...гоор манай отряд байгуулагдаhан ... Отрядтамнай дүй дүршэлтэй геоло-...гүүд. Анхан тэдэнэр республикын ...гаар барилгын материалнуудай хэб-...дэг байhан юм. Тиигэжэ олон ...нүүдые олоhоншье байха.

...жэлэй эхинhээ коллективнай геолого-...ын хүдэлмэри хэхэ проект табилга ... байна. Байгша hарын нэгэдэхи ... худөө гарахамнай. Онсолходо, Му-...бэй, Бэшүүрэй районуудта шэмэг-...гын шулуунуудые бэдэрхэ боло-... Анхан иимэ шулуунуудые бэдэрээ-... аргагүй юм. Республика дотор-...шулуунуудай долоон хэбтэшэ олдоо ... Жэшээлхэдэ, гранидай—3, долеридай—...ортай избёосхын,—1, туфай, трахио-... нэгэ-нэгэ хэбтэшэнүүд эдэмнай ... нэгэнииньшье ашаглагдажа эхилэг-

дээгүй. байhаар. Юуб гэхэдэ, республика соо шэмэглэн гоёолгын шулуунуудые малтажа абаха, болбосон түхэлдэнь хүргэхэ промышленность үгы ха юм. Тиин ороной бусад нютагуудhаа гранит, базальт болоод бусад шулуу асаржа, байшангуудые гоёонобди. Жэшээлхэдэ, Буряадай драматическа театрай байшангые аяар Армениhээ асарагдаhан туфаар шэмэглээ hэмнай. Гадна элдэб байшангуудые, байрын гэрнүүдые шэрээр, избёосхоор жэл бүри будажа, ямар ехэ материалнуудые, мүнгэ зөөри гаргашална гээшэб. Гранит, долерит, бусад шулуугаар шэмэглээ hаа, энээнhээ үнэгүй байхань сохом шуу.

Һаяын хоёр жэлэй туршада республикын түбэй районуудта (Хориин районhоо эхилээд Хяагта хүрэтэр) гранит, долерит, габроидууд бии гээшэ гү гэжэ элирүүлхэ ёhотойбди.

Манай Буряад орон минеральна түүхэй эдээр нилээд баян гээшэ. Теэд энэ түүхэй эдэй хэрэглэгдэдэггүйнь харамтай. Тиимэhээ ашагта малтамал шанаржуулдаг промышленностиие хүгжөөхэ ёhотой. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда энэ илангаяа шухала болоно. Гранит, базальт болон бусад шулуу малтадаг, болбосон түхэлдэнь хүргэдэг предприятинуудые бии болгоо hаа, хэды ехэ ашатай байха hэм. Ганса байшангуудые шэмэглэхэ бэшэ, мүн гадаадын оронуудта, хүн зондо худалдахаар ха юм. Мүнөө Итали Хитад хоёр шэмэглэлгын шулуунуудые худалдан абаха дуратай байhанаа мэдүүлнэ. Иигэжэ худалдажа эхилбэл, мүнгэтэй боложо, хэрэгтэй түхеэрэлгэ, техникэ абахаар байгаа бшуу.

Барилгын материалнуудай нилээд олон хэбтэшэнүүд промышленна аргаар ашаглагданагүй. Иимэ материалнуудые бэдэрдэг отрядай начальнигаар олон жэлэй туршада хүдэлhэн хадаа иигэжэ хэлнэб. Элhэнэй, шабарай, хайр шулуунай, избёосхын хэбтэшэнүүдые барилгашад, харгышад хэрэглэнэгүй. Иимэ баялигтай байгаад, hайн харгы бариганагүй, хирпиксэ элбэгээр үйлэдбэрилэгдэнэгүй.

Эндэ өөрынгөө отряд тухай хэдэн үгэ хэлэмээр. Бүхыдөө табан хүн ажалланабди. Эдэ хэд бэ гэбэл, үнинэй геолог Алексей Алексеевич Сырицын, залуу техник-геологууд Владимир, Лариса Коноваленковтан, техник-геолог Зоя Пурбуевна Белоусова, гэгшэд болонобди. Бэе бэеэ үнинэй мэдэхэбди. А. А. Сырицын геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриин баян дүй дүршэлтэй юм. Тэрэ залуушуулаа hурган хүмүүжүүлнэ. Техник-геолог В. Коноваленков эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхэ зорилготойгоор Эрхүүгэй университедэй геологическа факультедтэ заочноор hуража байна. Юрэдөө, урдамнай табигдаhан зорилгонуудые бэелүүлжэ шадаха хүнүүд отрядтамнай бии гэхэ байнаб.

В. БЕЛОУСОВ,
Түбэй экспедициин Түгнын отрядай начальник.

ГАЗАРТАА ЭЭЗЭН БАЙХА

Социально-экономическа хүгжэлтын, байгаали хамгаалгын, үндэhэн соёл сахин хүгжөөлгын шухала болоhон асуудалнууд Хойто зүгэй үсөөн тоотой арадуудай съездын гол анхаралда байна. Мартын 30-да Кремлиин Ехэ ордон соо тэрэ нээгдээ. 26 арадые түлөөлhэн 337 делегат нииислэл хотодо ерээ. Тэдэнэй дундаhаа эгээл олониинь 30 мянга гаран, нүгөөдүүлынь оройдоол хэдэн зуугаад хүн болоно.

М. С. Горбачев, Ю. Д. Маслюков, В. А. Медведев, Н. И. Рыжкоа, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Г. И. Усманов, Р. Н. Нишанов съездын хүдэлмэридэ хабаадана.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэhөө В. И. Воротников суглаарагшадта хандажа, амаршалгын үгэ хэлэбэ.

Съездын эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ Ч. М. Таксами элидхэл хэхэдээ, Совет засагай жэлнүүдтэ Хойто зүгэй, Сибириин ба Алас-Дурна хизаарай арадууд нилээн дэбжэлтэ түйлаа гэжэ тэмдэглэбэ. Тэдэнэй дундаhаа олониинь өөрын бэшэгтэй болонхой, үндэhэн интеллигенци байгуулаанхай. Гэхэтэй хамта hүүлэй арбаад жэлнүүдтэ Хойто зүгэй арадууд байгаалиин нөөсэнүүдые гуримгүйгөөр хэрэглэлгэтэй холбоотой горитойхон бэрхэшээлнүүдтэй ушарна. Хойто зүгэй арадуудай агнуури хэхэ, загаhа бариха, оро үсхэбэрилхэ арга боломжонууд бага болонхой. Ууган арадуудай ажамидарха оршон hандараа. Бусад нютагуудhаа хүн зоной олоороо нүүжэ ерэhэн дээрэhээ эдэ арадууд өөhэдынгөө ууган газар дээрэ эгээл үсөөн тоотойнь болоhон байна.

Шэнэ автономито округууд болон национальна районуудые, сельскэ ба поселково Соведүүдые байгуулха, тэдэнэй эрхэнүүдые үргэдхэхэ гэжэ хараалhан хуулиин проектнүүдые Россин Федерациин Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха дурадхал үгэ хэлэгшэ оруулаа. Национальна нютагуудта мэргэжэлтэдые бэлдэхэ үүргэтэй олон шэглэлтэй hуралсалай эмхи зургаа — Хойто зүгэй арадуудай университет гү, али институт байгуулха хэрэгтэй гэжэ тэрэ hанамжална.

Эдэ нютагуудые промышленна гуримаар эршэмтэйгээр хэрэглэхэдэ, олонхи ушарнуудта ууган хүн зоной ажабайдалай ёhо заншалнуудта тааруугүй болоно гэжэ улам эли болоно. Эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ шэнэ хандаса хэрэгтэй гэжэ съезд дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

1991—1995 онуудта, мүн 2005 он болотор Хойто зүгэй үсөөн тоотой арадуудай экономико болон соёлые саашадань хүгжөөхэ комплексно программын проекттэй РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшэ А. А. Хомяков танилсуулhан байна.

Тус проектын гол илгаань юун болоноб гэбэл, Хойто зүгэй арадуудай ажаhуудаг районуудай хүгжэлтэдэ бэшэ, харин үсөөн тоотой арадуудай ажаhуудаг hуурин тосхонуудые хүгжөөлгэдэ, үйлэдбэриин участогууд болон заншалта ажахын бригаднуудай ажалай эрхэ байдалые hайжаруулгада мүнгэ зөөри зорюулха гэжэ хараалагдана, гээд үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Тиихэдээ эдэ нютагуудые промышленна гуримаар ашаглалгын, ууган хүн зоной ажабайдалай ёhо заншалнуудай, тэдэнэй ажамидарха гол эрхэ нүхэсэл болохо оршон тойронхи дайдые сахилгын хоорондохи холбоо зүбөөр хараада абтаhан байна.

Нютагай Соведүүдэй шиидхэбэреэр агнууриин, оро үсхэбэрилгын, загаhа барилгын ба бусад газар үсөөн тоотой арадуудай дундаhаа зарим айлнуудта гү, али хүнүүдтэ түлбэригүйгөөр, бүхы наhан соогоо, уг дамжуулан эдлэхээр гү, али хэрэглэхээр дамжуулха гээд газар тухай зохёогдожо байhан РСФСР-эй болон автономито республикануудай хуули соо хараалха хэрэгтэй. Энэнь ажаhуудаг нютагуудтань тэдэнэй ажамидаралые хангаха бүхы нөөсэнүүдые өөhэдөө мэдэхэ арга боломжо олгохо юм.

Удаань үгэ хэлэлгэ эхилээ. Делегаци бүриин түлөөлэгшэдэ үгэ үгэхэ гэжэ шиидхэбэри абтаба.

Мартын 31-дэ съезд хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлбэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ТОГТООЛ

Москва, Кремль | № 305 | 1990 оной мартын 29.

Сэрэгэй алба хэхэ болзороо дүүргэhэн сэрэгэй албатадые СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдhээ, хилын харуулай, дотоодын ба түмэр замай сэрэгүүдhээ 1990 оной апрель-июньдэ запаста табиха тухай, мүн сэрэгэй бодото албанда эрхэтэдые ээлжээтэ гуримаар татаха тухай.

«Бүгэдэ нийтын сэрэгэй уялга тухай» СССР-эй Хуулитай зохилдуулан, СССР-эй Министрнүүдэй Совет **иигэжэ тогтообо:**

1. Сэрэгэй бодото алба хэхэ болзороо дүүргэhэн сэрэгэй албатадые 1990 оной апрель-июньдэ СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдhээ, хилын харуулай, дотоодын ба түмэр замай сэрэгүүдhээ запаста табиха.

2. Тус тогтоолой 1-дэхи пункт соо заагдаhан сэрэгэй албатадые запаста табиhантай дашарамдуулан, албанда татагдаха үдэр хүрэтэр 18 наhатай болоhон, татагдаха болзоройнь хойшолуулагдахагүй эрхэтэдые, тэрэшэлэн таталгын хойшолуулагдаhан болзоройнь дүүрэhэн аха наhанай эрхэтэдые СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй, хилын харуулай, дотоодын ба түмэр замай сэрэгүүдэй бодото албанда 1990 оной апрель-июнь соо татаха.

3. Тус тогтоолые олониитэдэ, мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ толилхо.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. РЫЖКОВ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хэрэгүүдые эрхилэгшэ М. ШКАБАРДНЯ.

СССР-эй Верховно Соведэй

гурбадахи сесси

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ КОМИССИНУУДТА

Промышленностиин, элшэ хүсэнэй, техникын ба технологиин хүгжэлтын асуудалнуудаар Союзай Соведэй комиссиин заседани мартын 29-дэ болоhон байгаа. Экономическа реформын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комисситай хэлсэhэнэй ёhоор, Совминай, мүн тэрэшэлэн арадай ажахын 12 hалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадаа. «Социалис предприяти тухай» Хуулиин проект зүбшэн хэлсэгдээ. Тус Хуулиин ёhоор манай ороной ажалшадай коллективүүд ажаhууха болоно гээшэ.

Тус Хуули Гүрэнэй предприяти тухай Хуулиие hэлгэхэ болоно. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүд тушаа зөөриин элдэб түхэл янзануудай бии болоhониинь эндэ харагдаа. Гансашье гүрэнэй (союзна, республиканска ба коммунальна) бэшэ, харин хубиин, хамтын, арендна, кооперативна, акционерна, хамтаруулhан, мүн тэрэшэлэн ниитын эмхинүүдэй предприятинууд байхаар хараалагдана.

Зөөриин элдэб түхэл янзануудые хуулиин нэгэ проект соо оруулхада хэр зүб гээшэб гэжэ СССР-эй Юстициин министерствын коллегиин гэшүүн Г. Голубов hэжэг түрэбэ. Ажахы эрхилхэ юрэнхы дүримүүдые тодорхойлоод, харин предприяти бүхэндэ өөрын хуулиин дүримүүдые зохёохо ёhотой гэжэ тэрэ hанамжална. Энэнь тус хуулиин проектые буруушааhан нэгэл ушар байба. Тус документ предприятинуудые эмхидхэлгын ба тэдэнэй ажал ябуулгын хуулиин экономическа ба социальна эрхэ нүхэсэлнүүдые яhала дүүрэнээр харуулна, Экономическа реформо шууд бэелүүлхэ замаар горитой алхам хэгдэхэ гэжэ үгэ хэлэгшэд нэгэн hаналтай байба. Хуулиин нэгэ проект соо элдэб янзын зөөри хаража үзэлгэ тухай хэлэхэ болоо hаа, энэнь тэдэниие адли тэгшэ байдалтай болгоходо туhалха байна.

— Хүдэлмэришэдэй, предприятинуудай болон тэдэнэй нэгэдэлнүүдэй, эрдэмэй эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй hанамжануудые харааада абан хуулиин проект зохёогдоо, СССР-эй Верховно Соведэй комитедүүд болон комиссинуудта хаража үзэгдөө юм, — гэжэ промышленностиин хүгжэлтын, элшэ хүсэнэй, техникын ба технологиин асуудалнуудаар Союзай Соведэй комиссиин түрүүлэгшын орлогшо Б. Васильев хэлэнэ. Гэбэшье энэ удаа болоhон зүбшэн хэлсэлгэ эгээл шухала гээшэ ха.

СССР-эй Верховно Соведтэ, багсаамжалhан графигай ёhоор, апрелиин 11-дэ тус Хуулиин проект хаража үзэгдэхэ байна.

• • •

Национальна политикын ба нацинуud хоорондын харилсаануудай талаар СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй комиссиин гэшүүд заседани дээрээ ССР Союзай, союзна ба автономито республикануудай экономическа харилсаануудай үндэhэ hуурие зүбшэн хэлсэhэн байгаа.

«ССР Союзай, союзна ба автономито республикануудай экономическа харилсаануудай үндэhэ hуури тухай» депутадуудта дурадхагдаhан Хуулиин проект тэдэнэй финансово-экономическа харилсаануудые тодорхойлхо, ниитэ союзна дэлгүүрэй хуулиин үндэhэ hуурие тогтоохо, Союзай болон республикануудай хоорондохи харилсаануудые гуримшуулгые, союзна болон автономито республикануудай, автономито областьнууд болон округуудай, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй эрхэнүүдые ба предприятинуудай бэеэ даанхай байдалые лаб хангалгые хараалха зэргэтэй юм.

Автономинуудай эрхэнүүд тушаа шанга үгэ буляалдаан болоhон байна.

Хэдэ хэдэн заhабаринуудые оруулжа, комиссиин гэшүүд документые бүхы дээрэнь дэмжээ.

• • •

Ажалай, сэнгүүдэй ба социальна политикын асуудалнуудаар СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй комиссиин заседани баhал болобо. Орон доторнай социальна hалбариин аша туhада инвестиционно политика хубилган шэнэдхэгдэнэ гэжэ үгэ буляалдаан харуулаа. Мүнөө жэлдэ гүрэнэй бюджедэй 70 процентнь хүн зоной hуудал байдалые hайжаруулха зорилгоор хэрэглэгдэхэ гэжэ зарим хүнүүд мэдэнэгүй гээшэ ха. Бюджедэй мүнгэ зөөриин оройдоол 15 процентнь оборонодо хэрэглэгдэхэ ёhотой.

Мүнөө үедэ ямар асуудал эгээл шухалаб гэжэ гол хөөрэлдөөн болоо. 18 социальна программа зохёогдожо байнхай. Нэн түрүүн бага олзо доходтой эрхэтэдэй, эхэнэрнүүд болон инвалидуудай байдалые hайжаруулха, гэр байрын, элүүрые хамгаалгын, эдеэ хоолой зүйлнүүдые ба арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын асуудалнуудта эдэ программанууд бүтэмжэтэй харюу үгэхэ уялгатай.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДТЭ

Национальна хүгжэлтын ба нацинууд хоорондын харилсаануудай асуудалнуудые гүрэнэй зүгhөө хүтэлбэрилгэ нарижуулан hайжаруулха зорилгоор СССР-эй Верховно Совет Национальна асуудалнуудай талаар СССР-эй Гүрэнэй союзно-республиканска комитет тогтообо.

1990 ОНОЙ МАЙН 5-да ДАХИНАА ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ҺУНГАЛТЫН БУРЯАДАЙ АССР-эй ...АДАЙ ДЕПУТАДУУДТА КАНДИДАДУУДЫЕ БҮРИДХЭЛДЭ АБАЛГА ТУХАЙ БУРЯАДАЙ АССР-эй ...АДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ҺУНГАЛТА ҮНГЭРГЭХЭ ОКРУЖНОЙ ҺУНГУУЛИИН КОМИССИНУУДАЙ МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

...н Железнодорожно ...-дахи округ

...ов Алексей Алексан-... 1948 ондо түрэhэн, ...й гэшүүн, Гүрэнэй ород ... театрай ахамад ре-..., Улаан-Үдэ хото.

...ов Михаил Ефимо-... ондо түрэhэн, КПСС-..., М. И. Калининай нэ-... локомотивна депогой ...-инструктор, Улаан-... хото.

...цкий Владимир Вла-..., 1945 ондо түрэhэн, ... гэшүүн, М. И. Ка-... нэрэмжэтэ локомотив-...ой тепловозой цехэй ... мастер, Улаан-Үдэ ...

... Анатолий Васильевич, ... түрэhэн, КПСС-эй ... ВЦСПС-эй техническэ ..., Улаан-Үдэ хото.

... Валерий Павлович, ... түрэhэн, КПСС-эй ... М. И. Калининай нэ-... локомотивна депогой ... тушаан абагша, ...Үдэ хото.

...гуулиин Вузовска ...-дахи округ.

...дуев Андрей Цырено-... ондо түрэhэн, КПСС-..., Буряадай хүдөө ... институдай ректор, ...Үдэ хото.

...ржиев Бальжинима ...вич, 1950 ондо түрэ-... партийнабэшэ, Буряадай ... Уран зураашадай хол-... уран зурааша, Улаан-...

...андаев Майдари Хай-..., 1946 ондо түрэhэн, ... гэшүүн, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын ...ческэ театрай артист, ... хото.

...уев Юрий Абогоевич, ... түрэhэн, КПСС-эй ... Буряадай хүдөө ажа-... институдай ветеринарна факультедэй декан. Улаан-Үдэ хото.

5. **Хардаева** Лидия Казаковна, 1946 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй секретарь, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Гарнаевска 16-дахи округ

1. **Артамонов** Василий Васильевич, 1941 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

2. **Аюшеева** Зинаида Галсановна, 1941 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, 36-дахи дунда hургуулиин англи хэлэнэй багша, Улаан-Үдэ хото.

3. **Карпенко** Николай Михайлович, 1947 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй токарно-револьвернэ автомадуудые заhабарилагша. Улаан-Үдэ хото.

4. **Розанов** Николай Алексеевич, 1930 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ. Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Восточно 20-дохи округ

1. **Балаганский** Михаил Иванович, 1946 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Загорскын ханын материалнуудай заводой директорэй орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

2. **Пчелинцев** Геннадий Михайлович, 1949 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй мастер, Улаан-Үдэ хото.

3. **Рудкин** Николай Николаевич, 1947 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой парткомиссиин түрүүлэгшэ, Улаан-Үдэ хото.

4. **Симаков** Владимир Иванович, 1952 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй ахамад металлургын орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Мелькомбинадай 33-дахи округ

1. **Борисов** Геннадий Очирович, 1936 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, үйлэдбэриин «Бурятэнерго» нэгэдэлэй генеральна директор, Улаан-Үдэ хото.

2. **Кислов** Евгений Владимирович, 1962 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай Геологическа институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, Улаан-Үдэ хото.

3. **Литвинцев** Геннадий Михайлович, 1937 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, КПСС-эй обкомой аграрна таhагые даагшын орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

4. **Лубсанов** Даша Дашапылович, 1922 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Зүүн Сибириин технологическа институдай социологическа лабораториие даагша, Улаан-Үдэ хото.

5. **Платонова** Мария Александровна, 1939 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, шуhа абалгын республиканска станциин ахамад врач, Улаан-Үдэ хото.

6. **Семенихин** Сергей Владимирович, 1953 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Зауднинскын хилээмэнэй продуктнуудай комбинадай директор, Улаан-Үдэ хото.

7. **Булдаева** Лариса Цыреновна, 1942 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Улаан-Үдын городской телефонно станциин инженер, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Сосновоборско 41-дэхи округ

1. **Белова** Любовь Максимовна, 1952 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Улаан-Үдын госпиталиин врач-ординатор, Улаан-Үдэ хото.

2. **Дидковский** Анатолий Федорович, 1947 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, сэрэгэй алба хаагша, Улаан-Үдэ хото.

3. **Иванов** Ростислав Николаевич, 1937 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, сэрэгэй алба хаагша, Улаан-Үдэ хото.

4. **Матвиенко** Юрий Петрович, 1952 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, сэрэгэй алба хаагша, Улаан-Үдэ хото.

5. **Сафонов** Роман Петрович, 1944 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй профсоюзуудай Соведэй таhагые даагша, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Тобольско 45-дахи округ

1. **Богомолов** Юрий Григорьевич, 1944 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай комой хэблэлэй редактор, Улаан-Үдэ хото.

2. **Жигмытов** Баяр Тумурович, 1953 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшын орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

3. **Калишевский** Александр Иосифович, 1949 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, «Улан-Удэтрансстрой» трестые эрхилэгшэ, Улаан-Үдэ хото.

4. **Молонова** Виктория Васильевна, 1951 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, 18-дахи дунда hургуулиин директор, Улаан-Үдэ хото.

5. **Очиров** Валерий Михайлович, 1949 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, медицинскэ түргэн туhаламжын больницын отделениие даагша, Улаан-Үдэ хото.

6. **Секретин** Владимир Михайлович, 1938 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, үйлэдбэриин «Бурятэнерго» нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

7. **Сперанская** Раиса Николаевна, 1948 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, Улаан-Үдэ хото.

8. **Хандархаев** Алексей Сергеевич, 1960 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, ВЛКСМ-эй Советскэ райкомой нэгэдэхи секретарь, Улаан-Үдэ хото.

9. **Хосомоев** Николай Данилович, 1938 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Зүүн Сибириин соёлой институдай доцент, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Соколовско 54-дэхи округ

1. **Абашеев** Анатолий Павлович, 1947 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын нэгэдхэгдэмэл авиаотрядай командир, Улаан-Үдэ хото.

2. **Алькеев** Николай Александрович, 1948 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын авиапредприятиин ашаа зөөлгые эмхидхэхэ албанай начальник, Улаан-Үдэ хото.

3. **Жигмитцыренов** Вячеслав Жимбеевич, 1960 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, ВЛКСМ-эй обкомой таhагые даагша, Улаан-Үдэ хото.

4. **Цырендоржиев** Сергей Сультимович, 1937 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, «Байгал» журналай ахамад редактор, Улаан-Үдэ хото.

5. **Чимитдоржиев** Ширап Бодиевич, 1927 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай Ниитын эрдэмэй институдай ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Советскэ 69-дэхи округ (Северобайкальск хото).

1. **Новолодский** Константин Иванович, 1949 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, «Нижнеангарсктрансстрой» автобазын жолоошон, Северобайкальск хото

Һунгуулиин Багдаринай 75-дахи округ

1. **Авдеев** Евгений Агапович, 1952 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдын нэхэдхэгдэмэл авиаотрядай пилот, Баунтын районой Багдарин hуурин.

2. **Башкуев** Филипп Николаевич, 1948 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Баунтын райпогой правлениин түрүүлэгшэ, Баунтын районой Багдарин hуурин.

3. **Максимов** Валерий Алексеевич, 1940 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Ципиканай уурхайн директор, Баунтын районой Маловский hуурин.

Һунгуулиин Гүрэльбын 108-дахи округ

1. **Базаров** Вандан Бадмаевич, 1927 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Эб найрамдал хамгаалха Буряадай республиканска комитедэй ба Эб найрамдалай жасын правлениин түрүүлэгшын орлогшо, Улаан-Үдэ хото.

2. **Голоушкин** Алексей Дмитриевич, 1947 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай ой модоной ажахын нэгэдэлэй генеральна директор, Улаан-Үдэ хото.

3. **Саганов** Владимир Бизьяевич, 1936 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, КНДР-тэхи СССР-эй посольствын советник-посланник, Улаан-Үдэ хото.

4. **Убеев** Юрий Михайлович, 1937 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, ВАСХНИЛ-ай СО-гой эрдэм шэнжэлэлгын институдай эрдэмэй-үйлэдбэриин «Овцеводство» системын эрдэмтэ эмхидхэгшэ.

5. **Шунков** Петр Иванович, 1935 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, «Пригородный» совхозой директор, Сотниково тосхон.

Һунгуулиин Тресковско 119-дэхи округ

1. **Балдаков** Сергей Георгиевич, 1959 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, «Тресковский» совхозой ахамад агроном, Кабанскын районой Селенгинск тосхон.

2. **Брянский** Михаил Михайлович, 1929 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, пенсионер, Кабанскын районой Брянск тосхон.

3. **Линхоев** Леонид Базарович, 1952 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, КПСС-эй Кабанскын райкомой хоёрдохи секретарь, Кабанск тосхон.

4. **Сокольников** Николай Иванович, 1959 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, туршалга-үйлэдбэриин «Байгал» ажахын парткомой секретарь, Кабанск тосхон.

5. **Халиулина** Рауза Захаровна, 1959 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, ВЛКСМ-эй обкомой инструктор, Улаан-Үдэ хото.

Һунгуулиин Тоннельнэ 141-дэхи округ

1. **Зенченко** Александр Петрович, 1954 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, арадай депутадуудай Муйскын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ, Муйскын районой Муйск тосхон.

2. **Иванов** Владимир Александрович, 1941 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, Тоннельнэ 21-дэхи отрядай ажал хамгаалха талаар инженер, Муйскын районой Тоннельный hуурин.

3. **Мельников** Александр Иванович, 1954 ондо түрэhэн, партийнабэшэ, барилга-хабсаралгын 597-дохи поездын хабсаргагшадай бригадир, Муйскын районой Северомуйск hуурин.

4. **Чимитов** Баир Дашинимаевич, 1949 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, КПСС-эй Муйскын райкомой секретарь. Муйскын районой Таксимо hуурин.

Һунгуулиин Северомуйскын 142-дохи округ

1. **Мурашов** Олег Васильевич, 1964 ондо түрэhэн, ВЛКСМ-эй гэшүүн, арадай депутадуудай Муйскын районно Соведэй гүйсэдкомой архитектурын таhагые даагша, Муйскын районой Таксимо hуурин.

2. **Мурзин** Сергей Юрьевич, 1956 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, арадай депутадуудай Муйскын районно Соведэй гүйсэдкомой арадай эрдэм hуралсалай таhагые даагша, Муйскын районой Северомуйск hуурин.

3. **Решетников** Анатолий Степанович, 1947 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, «Нижнеангарсктрансстрой» УРС-ын начальнигай орлогшо, Северобайкальск хото.

4. **Чесноков** Анатолий Максимович, 1951 ондо түрэhэн, КПСС-эй гэшүүн, КПСС-эй Муйскын райкомой нэгэдэхи секретарь, Муйскын районой Таксимо hуурин.

Мүнөөдэр — Геологой үдэр

ШЭНЭ АРГААР ХҮДЭЛЖЭ ҺУРАХА

Манай Буряад орон ашагта малтамалнуудаар нилээд баян юм. Энэмнай республикын арадай ажахые хүгжөөлгын экономическа ехэ баялиг болоно. Ашагта малтамалнуудай хэбтэшэ бэдэржэ элирүүлхын тула олон мянган геологууд, геофизигүүд, газар үрэмдэгшэд, проходчигууд, химико-шэнжэлэлгын албанай хүдэлмэрилэгшэд горитой хүсэл оролдолго гаргадаг гээшэ. Тэдэнэрэй дундаһаа үнинэй геологуудые — мүнөө наһанайнгаа амаралтада байһан Социалис Ажалай Герой Р. С. Тарасова, РСФСР-эй габьяата геолог Д. Э. Цыденова, М. Е. Замащиков, Э. А. Абыцкова, Ю. П. Гусев, В. И. Давыдов, Г. А. Ермаков, Э. Н. Зеленый, А. С. Мартос, В. С. Кузьмин, Г. Н. Циулин, В. Г. Филатов, М. Ф. Шелковников болон бусадые нэрлэжэ болохоор. Теэд тэдэнэрэй бэдэржэ олоһон хэбтэшэнүүдэй үсөөхэниинь промышленна аргаар ашаглагдана гэжэ тэмдэглэхэ ушартай Горнорудна промышленность хүгжөөхэ талаар Сибириин бусад область, хизаар, республиканууднаа холо гээгдэнэбди.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримаар хүдэлжэ, нэгэдэлэй коллектив ямар хүдэлмэри хэһэн, ерэхэ табан жэлэй туршада юу хэхэ тухай хөөрэмөөр байна. Экономическа ажал ябуулгые һайжаруулха, ажахы эрхилэлгын гуримые нарижуулха, геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриие һайнаар түсэблэхэ, мүнгэ зөөреэр гүйсэд хангаха зорилготойгоор һүүлэй үедэ бага бэшэ хүдэлмэри хэгдээ гээшэ. Гэбэшье ажахы эрхилэлгын хуушан гуримһаа гараагүй, предприяти, нэгэдэлнүүдтэ бэеэ даагаад хүдэлхэ эрхэ байдалай олгогдоогүй байхада, эрид хубилалтанууд түйлагдаагүй һэн. Орон доторхи экономическа байдалай доройтолго эндэ ехэ нүлөө үзүүлээ. Гадна һүүлэй жэлнүүдтэ ажалай бүтээсэ ахираар дээшэлүүлэгдэбэшье, салин хүлһэн ехээр ургаа. Манай нэгэдэлыешье иимэ ушар дайраад гараа. Түбэй геолого-геофизическэ экспедици нэгэдэлэй аппарат хоёрой хоорондо тохёолдоһон арсалдаата байдал (олондо мэдээсэл дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй материалнуудай ёһоор) энээнэй жэшээ боложо үгэнэ. Үнэн дээрээ үйлэдбэриин-социальна хүгжэлтын нэгэдэмэл жасада нормативай ёһоор мүнгэ зөөри оруулха талаар экспедици, нэгэдэлэй бусад коллективүүдэй хоорондо иимэ байдал тохёолдоо бшуу.

Ажахын тоосооной хоёрдохи янзаар хүдэлжэ эхилхын урда тээ манай нэгэдэл технико-экономическа гол дүнгүүдээр һалбари доторoo доогуур һуури эзэлдэг һэн. Республикын минеральна-түүхэй эдэй үндэһэ һууриие хүгжөөлгөөр геологическа һэйн дүнгүүдтэйшье һаа, үйлэдбэриин, социальна һалбаринууд холо гээгдэдэг байгаа. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда ажаллажа эхилһэн һүүлэй жэлнүүдэй хүдэлмэри шэнжэлхын тула ажал ябуулгынгаа гол дүнгүүдые хаража үзэхэ хэрэгтэй болоно. Тэдэнэрэй тоодо Эгэтын флюоридай, Бага Ойногорой молибденэй, вольфрамай Аиктинска, Болаиктинска цементын түүхэй эдэй хэбтэшэнүүдые тодорхойлжо, ашагта малтамалнуудай нөөсэнүүдэй талаар гүрэнэй комиссида тэрэнээ баталуулха болонобди. Вольфрамай, плавиково шпадай, фосфоридай, хризотил-асбестын, барилгын материалнуудай, газар дорохи уһанай шэнэ хэбтэшэнүүд олдоһон байха юм. Республикын газар дайдые геологическа талаар шэнжэлхэ хүдэлмэри улам һайжаруулагдаа.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй дүрбэн жэлэй туршада геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриин түсэб бүхыдөө бэелүүлэгдээ, колонково үрэмдэлгэдэ ажалай бүтээсэ 27 процентээр, механическа үрэмдэлгэ 34,3 газар малталга 24,5 процентээр дээшэлүүлэгдэһэн байна. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада ашаг олзо ехээр абтажа эхилээ. Энэ хугасаа соо ажалай бүтээсэ 47 процентээр дээшэлүүлэгдэжэ, салин хүлһэнэй ургалта 29 процентээр ехэ болгогдоо. Нэгэдэл соо һарын дунда зэргын салин хүлһэн 317 түхэриг болоо юм. Ажахын аргаар хэгдэдэг хүдэлмэри 2.4 миллион түхэригөөр дээшэлүүлэгдэбэшье, хүдэлмэрилэгшэдэй тоо 772 хүнөөр үсөөн болгогдоһон байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ ашаг олзо абаха түсэбөө нэгэдэл 786 мянган түхэригөөр үлүүлээ.

Нэгэдэлэй коллективэй үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэй ашаар социальна хүгжэлтэдэ ехэ мүнгэн зөөри һомологдоо гээшэ. Жэшээлхэдэ, 1988—1989 онуудай туршада абаһан ашаг олзоһоо ажалай түлбэриин жасада мүнгэн зөөри һомолхо норматив 5,7 процентээр бага болгогдоо. Нэгэдэлэй ажалша коллективүүдэй түлөөлэгшэд байгша ондо энээниие үшөө 5 процентээр доошолуулха гэжэ шиидэбэ. Социальна, гэр байрын эрхэ байдал эрид һайжаруулха зорилготойгоор иимэ хүнгэн бэшэ шиидхэбэри абтаа бшуу. Юуб гэхэдэ, 1700 хүнэй гэр байрын эрхэ байдал һайжаруулагдахаар болонхой юм. Гадна бусад олон хүнүүд болбосон түхэлтэй байргүй байна. Мүн хүүгэдэй ясли-саадууд, соёлой байшангууд, столовонууд, социально-ажаһуудалай бусад объектнүүд дуталдаһаар. Хамһабариин ажахынуудые хүгжөөлгэдэ хэгдэдэг гаргашанууд эрид хороогдоо. Гол түхеэрэлгэ, техникэ абахын тула 1989 ондо нэгэдэл үйлэдбэриин-социальна хүгжэлтын жасаһаа 3,5 миллион түхэриг һомолоо. Һаяын жэлнүүдтэ иимэ шэглэл баримталхабди. Юуб гэхэдэ, үйлэдбэриие зэбсэгжүүлэнгүй саашадаа ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлэгдэхэгүй ха юм. Бидэнэрэй тоолоһоной ёһоор, байгша ондо ажалай бүтээсэ 30 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой.

Гэр байрын асуудал тушаа хэдэн үгэ хэлэмээр. Ушарынь гэхэдэ, саашадаа энээнһээ манай экономико, ажабайдал дулдыдаха байна. Эгээн түрүүн хүдэлмэрилэгшэдэйнгээ гэр байрын байдалые тон наринаар шэнжэлжэ, материальна, мүнгэн һэнгай арга боломжонуудаа тоолоожо үзөөд, комплексно программа зохёогоо һэмди. Өөрын барилгын индустриин үндэһэ һуури хүгжөөхэ зорилготойгоор Яруунын районда туфай хэбтэшэ бэдэрээбди, Улаан-Үдын ТЭЦ-эй, Гусиноозерскын ГРЭС-эй нүүрһэ хэрэглэхэ арга боломжо шэнжэлээбди, барилгын материалнуудай бусад хэбтэшэнүүдые хэрэглэхэ асуудалые хаража үзөөбди. Тиигэжэ Түбэй лабораторидо тусхай технологическа шэнжэлэлгэ хэгдээ һэн. Гүндэ һууриндa модон материалнуудые гаргадаг оньһожоруулагдамал цех баригдаа, Саянтада иимэ цех һэльбэн шэнэлэгдээ, байгша ондо шэнэ цех Нижнеангарск тосхондо ашаглалгада тушаагдаха юм. Шлакоблок үйлэдбэрилхэ 4 цех баригдаһан, барилгын участогуудай хүсэнүүд хүгжөөгдэһэн байна. Нэгэдэлэй бүхы подразделенинүүдэй мүнгэ зөөри һомолһоной, хүсэ шадалаа элсүүлһэнэй ашаар эдэ бүхы хүдэлмэри хэгдээ гээшэ.

Гэр байра, социальна бусад объектнүүдые барихын тула 1987 ондо 3,5 миллион түхэриг гаргашалагдаһан байгаа һаа, байгша ондо 7 миллион түхэриг һомологдоо. Гадна хубиин гэр байра барихаар Гүрэнэй банкһаа үшөө 1 миллион түхэриг урьһаар абтаа.

Һайнаар хүдэлхэ ябадалда манда юун һаалта хээ гээшэб? Нэгэдэхинь гэхэдэ, гүрэнэй бюджедһээ мүнгөөр хангагдадаг, геологическа продукциин сэнгүй байһан эрхэ байдалда, ажахын тоосооной хоёрдохи янзын гуримда манай һалбариие оруулалга болоно. Удаадахинь, нэгэдэлэй аппарадай өөрынгөө подразделенинүүдтэй үйлэдбэриин-экономическа харилсаануудые гуримшуулха хуулита дүримүүдгүй байлга болоно. Шэнэ тарифна ставкануудай нэбтэрүүлэгдэбэшье, салин хүлһэ бултанда адляар хубаарилха гурим үлэһэн байна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ асуудалые шиидхэлгэдэ олонхи хүдэлмэрилэгшэд эдэбхи гарганагүй, хубилалта болохынь хүлеэгээд, иимэ байдалһаа гарахын тула юумэ хэнэгүй.

Иимэ хүндэ байдалһаа гарахын тула юу хэхэ болонобибди? Геологическа һалбариин ажал ябуулгые һайжаруулхаар СССР-эй Мингеологи хэмжээнүүдые абаһан байна. Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь һарада министерствэдэ суглаан боложо, геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриие хүгжөөхэ гол шэглэлнүүдые баталан абаа һэн. Ороной арадай ажахын эрилтэ хэрэглэмжэ дүүрэнээр хангахын тула минеральна-түүхэй эдэй үндэһэ һууриие батаар хүгжөөхэ гээд тэрээн соонь хараалагданхай. Геолого-экономическа моделнүүдэй һуури дээрэ минеральна-түүхэй эдэй баазые хүгжөөхэ табан жэлэй программанууд баталагдан абтаа. Ашагта малтамал шанаржуулдаг предприятинуудтай, республикын бусад органуудтай сэхэ хэлсээ баталжа, тэдэнэрэй мүнгөөр шэнэ хэбтэшэнүүдые бэдэржэ, ашаглалгада бэлдэдэг болохомнай. Геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэриин гаргашануудые миниеральна-түүхэй эдэй үнэ сэндэ оруулжа, 1:50000 масштабай геологическа шэнжэлгэнүүдые, ашагта малтамалнуудые бэдэрэлгые мүнгөөр һомолдог болохобди. Гүрэнэй бюджедэй мүнгөөр эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэгдэхэ юм. Республикын ажахын тоосооной эрхэ байдалда ороходо, республиканска, нютагай органуудтай харилсаануудаа һайжаруулха, предприятинуудай бэеэ даагаад хүдэлхэ үргэн эрхэтэй болоходо, ажахын үүргые сэхэ предприятинуудта үгэхэ гээд гол шэглэлнүүд соо хараалагдана. Нэгэдэлэй ажалша коллективүүдэй суглаан дээрэ гол шэглэлнүүд зүбшэн хэлсэгдэжэ һайшаагдаа. Гэбэшье тэрэнэй зарим зүйлнүүдынь һаяын жэлнүүдтэ бэелүүлэгдэхээр бэшэ юм. Жэшээлхэдэ, орон дотор захил хэгшын мүнгэ зөөреэр хэбтэшэнүүдые хүсэд шэнжэлхын аргагүй байна. Ашагта малтамал шанаржуулдаг предприятинууд өөрынгөө геолого-бэдэрэлгын албантай, минеральна нөөсэнүүдээр хангагданхай байхадаа, иимэ хэрэгтэ хабаадалсахагүй байһаниинь эли. Тиимэһээ захил хэхэ гурим региональна геологическа албанууд бэшэ, харин СССР-эй Мингеологи бэелүүлхэ ёһотой. Региональна геологическа түбүүдые бии болгохо хэрэггүй гэжэ мэдүүлээбди. «Бурятгеология», «Читагеология», «Иркутскгеология», «Иркутскгеофизика», «Востсибнефтегазгеология» нэгэдэлнүүд ассоциаци болон нэгэдэхэбди. Тэдэнэр нютаг нютагайнгаа аша туһада хоорондоо харилсаха юм. СССР-эй Мингеологиин коллегидэ манай дурадхалнууд зүбшэн хэлсэгдэхээр хараалагданхай.

Мүнөө элдэб рудагай, агрохимическэ, заншалта бэшэ түүхэй эдэй хэбтэшэнүүдые бэдэрэлгэдэ коллективнай хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Гадна геоэкологическа шэнжэлгэнүүд саашадаа хүгжөөгдэхэ юм. Иимэ хүдэлмэри хэхэ мэргэжэлтэд, техническэ, лабораторно арга шадал бии. Республикын бүхы предприяти, эмхи зургаануудта, илангаяа барилгын индустриин, хүдөө ажахын, харгы барилгын предприятинуудта, элдэб мэдээсэл үгэхэ, хангалга үзүүлхэ арга боломжо нэгэдэлдэ бии гээшэ.

В. БАХТИН,
«Бурятгеологи» нэгэдэлэй генеральна директор.
В. ЛБОВ,
нэгэдэлэй ахамад геолог.

Геолог-петрограф Г. Г. Извекова мэргэжэлээрээ 34 гаран жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Энэ хугасаа соо тэрэ өөрыгөө бэрхэ мэргэжэлтэн байһанаа харуулаа. Буряад оронойнгоо бүхы хизаар нютагуудаар ябажа, айхабтар ехэ дүршэл шадабаритай болоо. Тиин тэрэ өөрынгөө баян дүршэлые залуу мэргэжэлтэдтэ дамжуулна. Жэшээлхэдэ, хэдэн жэлэй саана Монгол орон ошожо, тэндэхи петрограф мэргэжэлтэдые бэлдэлсэһэн байна.

Галина Григорьевна Извекова мүнөө минералогическа отрядта хүдэлнэ. Үгтэһэн даабаряа үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай гэжэ тэмдэглэмээр. Дүршэл ехэтэй һурган хүмүүжүүлэгшын һургаал заабаряар хүдэлдэг залуушуул бэдэрэлгынгээ хүдэлмэридэ урагшатай ябадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Г. Извекова.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ХАРААСГАЙН УУРХАЙ МЭТЭ...

Репортаж

— Намаг надха, шэдхэ шэрэнги соогууршье вездеходнай бүмбэлзэн дабшадаг юм. Өөһэдөө бидэнэр, жолоошод, геологуудтай сугтаа бүхэли сезон байлсанабди. Хэрэгтэй сагтань үбэлыншье экспедицидэ гарадагбди. Өөрөө би гуша гаран жэлдэ эндэ хүдэлнэб. Мүнөө вездеходоо капитальнаар заһабарилжа бэлэдхээд, тала дайдадаа, ой тайгадаа зорихомнай,— гэжэ АТС-59 түхэлэй вездеходой жолоошон Г. И. Петелин хөөрэнэ.

Эдэ зомнай геологуудай ёһотойл түшэгынь юм. Ажаһуудалынь түбхинүүлхэ, түлеэ залһынь бэлдэхэ гэхэһээ эхилээд, гар үзүүрэй юумэндэ туһамаршадынь гээшэ. Георгий Ильич энэ хугасаада үргэн Буряадаа үргэлжэдэнь ото һэтэ ябалсаа, Монголдошье хүдэлөө. Геологуудай ямаршье партида ходо хүндэтэй, ходо магтаалтай хүн юм. Ажалай Алдар Солын орден, «В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо. Шэн габьяата ажалай түлөө» медаль жолоошоной габьяата ажалайнь гэршэ мүн.

— Суг ябаһан нүхэдэйнгөө алта олоод, угаажа байхыень анха түрүүшынхеэ хараад ехэл һонирхоо бэлэйб. Һүүлдэнь туулган олдоо. Хужарламаар лэ үзэгдэл. Юрэдөөл, геологуудтай ябахада, гайхамаар юумэн олон дайралдадаг. Тайга соохи ажабайдалшье, байгаалиин үзэгдэлнүүдшье... Иигээд агта хүлэгүүднай холынгоо харгынуудта бэлэн болгогдохонь,— гээд, ногоохон вездеходойнгоо «ташаае» эльбээд-эльбээд абана.

Мастерской соо жэрылдэһэн машинануудай жолоошод В. В. Сугатов, Н. И. Кириллов, В. А. Краснояров гэгшэд туха сүлөөгүйнүүд. Дулаанай сагта аяндаа һаадгүй ябахын тула мүнөө һайса тухашараагүйдэ аргагүй.

Эндэ, Доодо Саянтада «Бурятгеология» нэгэдэлэй үйлэдбэриин-техническэ хангалгын баазада түхэрээн жэлэй туршада ажал таһалдадаггүй. Экспедицинүүдые техникээр, элдэб хэрэгтэй зэр зэмсэгүүдээр хангадаг байна. Геологическа элдэб породонууд складтань хадагалагдана. Модо хюрөөдэлгын участок үнинэй эмхидхэгдэнхэй. Байгша ондо 14 гэр баригдаха. Мүнөө 4-иинь ашаглалгада тушаагдаа. «Цемент», «Нормо» гэһэн кооперативуудта барилга бүхыдөө дамжуулагданхай. Тэндэ хуу мэргэжэлтэд хүдэлдэг, ажалаа шанартайгаар хэдэг юм.

Баазын газаагуур ябахада, ямаршье ондоо үйлэдбэриин баазаһаа онсо илгаагүй юм. Өөрэгүйл жолоошодтой, заһабарилгын албантай, модо бэлэдхэгшэдтэй... Гэбэшье нара, һалхинда хүрилшэһэн шарайтай, тайгата, талата Буряадаараа һайсал аяншалһан хүнүүдтэй уулзахадаа, өөрсэ янзын мэргэжэлээрнь һонирхомоор лэ. Хабарай сагта, байгаалиин уняартан манатажа эхилхэ хаһада холын замууд дахинаа эдэниие урижа байһандал һанагдадаг бшуу.

— Һамгаднай залуудамнай табиха дурагүй һэн. Аяар 6—7 һараар ошоходо, тиигээл ааб даа. Байн-байн дадаа, баарһаднай даа,— гэлдэнэ жолоошод.

Һүүлэй үедэ баазые һэльбэн шэнэдхэхээр хүдэлмэри эхилэнхэй. Байн-байн шулуу жэжэдхэдэг цех, шлакоблочно хирпиисын заавод баригдаха юм. «Үнинэй бааза ха юм. Гуша гаран жэлэй саана хараасгайн уурхай мэтээр заһагдажа эхилһэн юм. Мүнөө ажалай шэнэ онол арганууд нэбтэрүүлэгдэнэ, шэнэ технологинууд хэрэглэгдэнэ. «Хараасгайнгаа уурхайнуудһаа» мүнөө үеын байшангуудта нүүхэ хэрэгтэй. Гаражай автомашинанууд хубиин арендэдэ абтадаг болобо. Жолоошон Александр Ивановой жэшээгээр... Харин ой модоной участогнай бүхыдөө арендэдэ ороо»,— гэжэ мантай ябаһан геолого-геофизическэ экспедициин начальник П. И. Радченко хөөрөө һэн.

Бэрхэ хүнүүдые нэрлэхэ заншал бии. Жолоошод В. П. Беляков, Г. П. Григорьев, слесарь П. И. Рыбников, модо унагаагша В. Н. Перфильев, ура гарта модошо дархан Э. С. Котов һэшхэл зоригоороо олон жэлдэ ажалланад.

Ой модоной участогай начальник А. В. Давыдовтай хөөрэлдэбэбди. Арендэдэ ороһоор хүдэлмэришэдэй салин хүлһэн эрид дээшэлээ. Сэбэр олзын хахадынь шахуу коллективтээ үлэнэ. Барилгада хэрэгтэй материал бэлэдхэхэһээ гадна эдэнэр дачна гэрхэнүүдые хэжэ, «Геолог» гэһэн хамтын саадай гэшүүдтэ худалдадаг юм.

П. И. Радченко нүхэр Давыдовай хөөрөөндэ зүйтэй нэмэлтэ хэбэ: «Арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ үргэдхэгдэхэ ёһотой. Эндэ онсо арга боломжотойбди. Шулуун хабтагайнуудые бүтээн гаргаха үйлэдбэри байгуулха хүсэл бии. Жэшээлбэл, Улаан-Үдын Соведүүдэй талмайе иимэ хабтагайнуудаар хүшаа һаа, гоёшье, хэтэ мүнхын байха һэн. Ягаан гранит шулуунай нөөсэ республикадамнай яһала бии. Гэрэй газаахи талые, ниитын байшангуудта шалыень шэмэглээ һаа, хэды таатай һэм. Городоймнай түхэл шарай мүнөө дээрээ угаа һонигүй, борохон үнгэтэй, үзэмжэгүй.

Японһоо элдэбын зүйл бэшэ, харин шулуу отолдог сэньһон станогуудые асараа һаа, ашагтай һэн гэжэ нүхэр Зильберман хэлэдэг. Энээниие би дэмжэнэб. Гадна эндэмнай базальт шулуун элбэг. Хабтагай болгон буйлуулаад, хилын саана худалдабал, ехэл дуратайгаар абаха һэн. Японой, зүүн урда зүгэй Азиин оронуудта энэ шулуун үндэрөөр сэгнэгдэдэг юм».

Геологуудай үнэхөөр хүсэлжэ, иимэ үйлэдбэри байгуулаа һаа, ёһотойл баяр баясхалан хүргэмөөр бэлэй.

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.
Тарбагатайн район.

ТОДОРХОЙЛОН ЭЛИРҮҮЛНЭ

Түбэй геолого-геофизическэ экспедициин 22 подразделенеиин коллективүүд үнгэрһэн жэлэй туршада геологическа шэнжэлгэнүүдые хэжэ, түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатай дүүргэһэн байха юм. Гуджирска, Хёлгын, Повадкинска, Заганай партинууд илангаяа урагшатай байгаа. В. С. Аверинэй хүтэлбэрилдэг Гуджирска партиин коллектив Холтоһоной хэбтэшэ улам гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, эндэхи уурхайн түүхэй эдэй һууриие улам бэхижүүлхэ арга боломжо олгоо. Г. А. Ермаковой ударидадаг Хёлгын партиин хүдэлмэрилэгшэд республикын урда зүгтэ фосфоридай хэбтэшэ түрүүшынхеэ элирүүлээ. Р. Ц. Очировай хүтэлбэрилдэг Заганай парти шэмэглэн гоёолгын шулуунуудай, И. С. Картошкиной ударидадаг Повадкинска парти плавикова шпадай хэбтэшэнүүдые олоһон байна. Иигэжэ эдэ партинуудай коллективүүд ажалай үндэр дүнгүүдые түйлажа, экспедици дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ шалгаржа гараа.

Манай корр.

Совет орон дотор

УГ ГАРБАЛАА ҺАНАЖА ЯБАХА

ТБИЛИСИ. Грузиин ниислэлдэ байгуулагдаһан «Песвеби» («Уг гарбал») гэһэн бүлгэм республикаһаа холо гадуур ажаһуудаг орон нютагайнгаа хүнүүдтэ туһалха зорилготой.

Грузин хэлэ шудалха дуратайшуулые заочно курсада һурахыень абаха гэжэ шиидхэгдээ. Грузиин түүхэ ба литература заочноор шудалха гэжэ түсэблэгдэнэ. Курсанuудай шагнагшад һуралсалай хэрэгтэй пособинуудаар хангагдаха. Нютаг ороной хүнүүдэй захилнуудаар СССР-эй бусад республиканууд болон гадаадын оронуудта грузин арадай дуунууд болон композиторнуудай зохёолнуудые бэшэһэн грампластинканууд, кинолентэнүүд, уран һайханай ба һуралсалай литература эльгээгдэхэ байна. Тус бүлгэмэй дэргэдэ мүнгэн зөөриин жаса байгуулагдана. Республикаһаа гадуур ажаһуудаг грузин яһанай хүнүүдтэ мүнгэн туһаламжа үзүүлхэ арга тэрэ олгохо.

Зунайнгаа амаралтада Грузи ерэхыень ороной бусад республиканууд болон гадаадын гүрэнүүдһээ грузин үхибүүдые ба эдиршүүлые уриха гэжэ хараалагдана. Амаралтын баазануудта тэдэнэр түгэс бэлдхэлтэй мэргэжэлтэдэй туһаламжаар түрэл дайда, түүхэ, соёл, байгаали тухай эрдэм мэдэсээ арьбадхан гүнзэгырүүлхэ юм.

Республикын Науканuудай академи болон зохёохы ажалтанай холбоонууд, Грузиин православна һүмэ шэнэ общественэ дэмжэхэ шиидхэбэри абанхай. Грузиин хэдэ хэдэн промышленна томо предприятинууд тус бүлгэмэй тоосоогоор мүнгэ оруулхаар бэлэн байһан тухайгаа элирхэйлээ һэн.

ШАХТЕРНУУДАЙ АША ТУҺЫЕ ХАМГААЛХА

МОСКВА. Һаяхан эндэ нээгдэһэн нүүрһэнэй промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай ээлжээтэбэшэ XV съезд һалбариин социально-экономическа орёо асуудалнуудые шиидхэлгэдэ профсоюзай организацинуудай хабаадалгада зорюулагдана. 600 гаран делегадууд — нүүрһэнэй комплексын бүхы мэргэжэлнүүдэй түлөөлэгшэд: шахтернууд, машина бүтээгшэд, түмэр замшад, эрдэм шэнжэлэлгын ба проектнэ институдуудай хүдэлмэрилэгшэд тэрээндэ хабаадана. Нёдондо жэлэй зун орон дотор болоһон шахтернуудай забастовконууд съезд зарлаха шалтаг боложо үгөө һэн. Һалбариин ажахы эрхилхэ онол аргануудаар хүдэлдэг болоходонь, шахтернуудай ажалай, һуудал байдалые ба амаралтые шиидхэхээр болоһон асуудалнууд элирээ һэн. Иимэ эрхэ байдалда олохон профкемууд тээлмэрдэжэ, эрид шууд хэмжээнүүдые абажа шадаагүй дээрэһээ ажалшадай этигэл найдалда хүртэхэеэ болиһон байгаа.

Съездые нээхэдээ, ажахын зургаануудай болон албан зургаануудай бээлалтада, үгэдэ оронгүй, профсоюзуудай бэеэ даанхай социальна политика эрид шууд бэелүүлһэн ушартал энэ этигэл найдалыень бусаажа болохо гэжэ нүүрһэнэй промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай түрүүлэгшэ М. А. Среный онсолон заагаа һэн.

Съездын делегадууд профсоюзуудай ажал ябуулгын хараа түсэбүүдые зүбшэн хэлсэнэ. «Ороной нүүрһэнэй регионуудай ажалшадай забастовочно комитедууд болон ВЦСПС-эй хабаадалгатайгаар правительствын комиссинуудай баталан абаһан хамтын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгые хангаха талаар хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдээжэ тогтоолые бодото дээрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ гээшэ тэрэнэй гол зүйлнүүдэй нэгэниинь болоно. Съезд дээрэ профсоюзай шэнэ устав зохёон хараалагдаха, хүтэлбэрилхы зургаанууд һунгагдаха юм.

ШЭНЭ БҮЛГЭМ БАЙГУУЛАГДАБА

МОСКВА. Соёлой бүхэроссин жасын правлениин президиумэй ээлжээтэ заседани дээрэ ородой православна соёлой бүлгэм байгуулагдаһан юм. Үбшэн, үндэр наһатай хүнүүд, үншэн үхибүүд тухай анхарал оролдолго гаргаха гээшэ тэрэнэй зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Жасын дэргэдэ байгуулагдажа байһан экологиин институт оюун ухаанай ба арюун зүб ябадалай талаар асуудалнуудые баһал шиидхэхэ юм.

Закавказида гашуудалта үйлэ хэрэгүүдэй болоходо, тэндэһээ зугадажа гараһан ород хэлэтэй хүнүүдтэ мүнгэн туһаламжа үзүүлхэ тухай шиидхэбэри президиум абаа һэн. Гадна Чернобыльдохи гэнэ усалай хойшолонгуудһаа хохидоһон Брянска областиин баруун районуудай хүн зондо туһалха тусхай жаса байгуулха тухай Брянскын уран зохёолшодой үүсхэл баһал дэмжэгдээ.

Дуушан С. Я. Лемешевэй тоонто нютагта, Калининска областиин урданай Князево тосхондо тэрэнэй музей барилгада президиум мүнгэ һомолоо һэн. Татарай АССР-эй Елабугта И. И. Шишкинэй гэр-музей болон Н. А. Дуровагай буусые шэнэдхэн заһалгада мүнгэ дэмжүүлхэ гэжэ баһал шиидхэнхэй.

МОСКВА. Пулаад нэхэхэ фабрикын үшөө нэгэ филиал Ленинградска районд нээжэ, Мосгорпром инвалидуудта, мүн тэрэшэлэн пенсионернүүд болон олон үхибүүдтэй эжынэртэ ехэ туһа хүргэбэ. 300 гаран Москвагайхид тэндэ хүдэлдэг болоо. Тэдэнэр гэртээ байгаад, малгай, пулаад нэхэхэ, харин бэе һайтай хүнүүд цехтэ хүдэлхэ юм.

ОРЕЛ. Областиин арендна коллективүүд олон жэлэй ногооной полинуудые жэгдэ борнойлжо, намарай орооһото ургамалнуудай поли үтэгжүүлжэ эхилээ. Арендаторнууд полиин үрэжэл дээшэлүүлхэ багахан отрядуудые байгууланхай. Тиигэжэ саг алмагдана, орооһоной ба тэжээлэй ургамалнуудай һайн ургасын үндэһэ һуури табигдана.

ТАШКЕНТ. Узбекистанай хото городууд болон һуурин тосхонуудта Навруз гэһэн байгаалиин һэргэлгын һайндэр хүрэжэ ерээ.

(ТАСС).

Эдеэ хоолой програм…

бүгэдэ арадай хэр…

АМЖАЛТА… ТУРШАЛГАҺАА ЭХ…

Мал ажалай продуктнуудые горитой ехээр үйлэдбэрилжэ, арад зонойнгоо эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хангаха гээшэ манай гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Үбэлдөө 40—50 градусһаа үнгэртэр хүйтэржэ, хабартаа хуа тооһо үрхирүүлһэн һалхинай таһалгаряагүй эшхэрдэг, мүн зунай сагта гэн гасуурай бэрхэшээлһээ хохидодог манай нютагта малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэнь бэрхэтэй болоо.

Түсэбтэ арбан гурбадахи табан жэлдэ хараалһанаа сүм бэелүүлхээр ехэ бэлэдхэл хэнэбди. Нэн түрүүлэн урда жэлнүүдэй дутагдалнуудһаа тобшолол хэжэ, совхоздо лаб хэды адууһа мал үсхэбэрилхэдэ ашаг олзотой байхаб гэжэ тодорхойлообди. Тиихэдээ манай ажахыда үхэр малай тоо толгой зарим тэды олошоруулэгдаад, хонин һүрэгнай үсөөрүүлэгдэхэ юм. Зүгөөр хонидоо үсөөрүүлбэл, энэ һалбариһаа абтадаг продукциингаа хэмжээе доошолуулхагүй, харин улам нэмээхэбди. Тобшолбол, хонидой ашаг шэмэ эрид дээшэлүүлэгдэхэ юм.

Һалхинда үлеэгдэжэ муудадаг элһэлиг хүрьһэтэй газараар элбэг манай ажахыда хони үсөөхэнөөр үсхэбэрилөөгүйдэ аргагүй. Бүхы бэлшээримнай элһэндэ дарагдажа захалаа. Нютагайнгаа газарай үрэжэлсэхын хамгаалхаар хони үсхэбэрилхэ һалбарияа тоогдомол хэмжээн соонь хүгжөөхэ хэрэгтэймнай Буряадай хүдөө ажахын эрдэм шэнжэлгын институдай эрдэмтэд, мэргэжэлтэд горитой туһаламжа үзүүлхээр хэлсээ баталанхай. Тиигэжэ намарһаа хойшо хонидой ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулжа эхилбэ. Нэн түрүүлэн ашаг шэмэтэй хонид һүрэг сооһоо шэлэгдэжэ, дам саашадаа шэнэ һүрэгүүд бүридхэгдэхэ юм. Эдэ һүрэгүүдэ эрхим үүлтэрэй хусын үреэр үрэжүүлжэ, үүлтэр һайжаруулха селекционно хүдэлмэреэ гуримшуулан ябуулха болоно.

Урда жэлнүүдтэ гэхэ гү, али 1988 оной үбэлжэлгын эхеэр һаалиин фермэнүүдэй үнеэдэй туберкулез үбшэндэ нэрбэгдэһэниинь элирүүлэгдэжэ, ажахыдамнай тон ехэ хохидол ушаруулаа. Бидэ нэгэ доро шахуу 2600 үнеэ, гунжа мяханай комбинадта тушаагаабди. Энэ хохидолһоо улэмжалан үхэр малаймнай тоо толгой эрид үсөөрүүлэгдэжэ, гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө жэншэдгүй дүүргэхэ аргагүй болооди. Һаалиин малай тоо толгой олошоруулхаар эмэ хашараг, гунжануудые хүршэ ажахынуудһаа худалдажа абанабди. Тобшолбол, ойрын сагта энэ гарза хохидолһоо гарахын тула бүхы зохихо хэмжээнүүдые абахамнай.

Байгша ондо үбэлжэлгэмнай һайнаар, эмхитэйгээр үнгэржэ байна. Үбһэ тэжээл элбэг бии. Хэрбээ, нёдондо малай условно толгой бүхэндэ 8 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээлтэй ондо ороһон һаа, байгша ондо 14 центнер тэжээлэй единицэ хүртэнэ.

Луговодууднай 47.800 центнер үбһэ бэлдхэжэ һурилоо. Таряашаднай 36 мянган центнер орооһо таряа суглуулаа. Тиимэһээ мүнөө бүхы түрэлэй малаа тэжээлээр гүйсэд хангаанхайбди.

Малай үбэлжэлгэ тэндэ ажалладаг хүнүүдэй оролдолго, харюусалгын зэргээр үнгэрэгдэдэг. Хэрбээ даалгагдадаг ажалдаа ханамжатайгаар хандадаг байгаа һаань, һүрэг малынь гарза хоролтогүйгөөр, тобир тарганаар ондо ороно. Тиихэдэ һали-були, үдэр үнгэрөө һаа, дүүрээ гэһэнүүгээр хүдэлдэг хүнүүдтэ һүрэг даалгахадаа һайн дүн хүлеэлтэгүй.

Совхозоймнай дирекци ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим үргэнөөр хэрэглэхэ талаар бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Ажахын экономическа албанай хүдэлмэрилэгшэд һубай малай гүүртэнүүдтэ хонидой отаранuудта ажаллагшадай хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэжэ, гэр, бүлын, хубиин, хамтын болон арендна подрядай, кооперативуудай аша үрэ тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөө. Мүнөө эхэ хонидой диилэнхи отаранууд гэр бүлын подрядай гуримаар ажаллагшадта даалгагдаа. Байгша онһоо һаалиин фермэнүүдтэ абтаһан тугалнуудаа айлнуудта хубаарилжа үгөөд тэнжээлгэхэмнай. Энэ түрүүшын туршалга болохо. Тугалнуудые шадал зэргээрээ даажа аба… дуратайшуул… дуулгэнүүдые… Эхэһээ һалгаад… дые түлжүүлхээр… шадта үбһэ тэжэ… ряанай зүйл хэр… үгэхэбди. Эхин… абаһан тугалнууд… эрбан гү, хамаг… түлжүүлжэ, батал… сээнэйнгээ ёһоор… томо болгоод түш… сэй тоосоо хэг… галнуудые түлжүүл… зоһоо абаһан тэжэ… сэн, мүн бусад… дынь хороогдохо… нуудые даажа аб… гаа адууһа малта… жээхэдээ айлнууд… салин түлбэри аб… мнай һайн дурай… эмхидхэгдээд, түү… тээ нэгэ удаа… болоно.

Иимэ онол арг… кын республикануу… неэр дэлгэрэнхэй… хубаарилжа туга… жээлгэхэдэмнай… лэдбэриин гарга… роогдохо байна. … эдэ жэлнүүдтэ… гаяа тугалнуудай… барижа ехэ гэр… эндэ ашаглагдаха… доо хэрэгтэ зорюу… дэ ажахынгаа эхи… та бэхи үндэһэ һу… гоходо үйлэдбэри… нуудые шэнээр, … түхеэрэлгэтэйгээр… мүнөө үеын эрилтэ… барихабди. Дэб… гүүртэ, хонидой… мүн һаалиин ферм… рын гэрнүүдые ш… гүйдэ аргагүй бол… һан гэрнүүдынь… лаа барихаяа бол… һаалиин фермэнүү… най гэр заатагүй… лоод байна. Эдэ бү… гэн хэрэгтэй ааб…

Байгша ондо… абтажа түлжүүлэгд… лэгдэнэ. Бидэ эдэ… гаа 500 эмэ хурьга… һаа эхэтэйень хам… гон бүридхөөд, һа… тэжээл дээрэ хар… Эхэ хонид үбһэ… хурэхөөр эдихэд… хэзээдэшье һүтэй… хонидой хурьгад… дэргэн, томонууд… даа. Иимэ аргаар… һэн хурьгад хо… шэнэлхэ болоно. … һайн үүлтэрэй, … гээ талаар бусадһаа… нидой хурьгад ш… на.

Саашань бидэ ү… хурьгадаа эхэһээ… һаар ноябрь б… тэргалуулжа, туд… килограмм шэгнүү… ханай комбинадта… най. Урдынхидал… олон түлгэнүүдые… ондо оруулхада г… хыда ехэл хохидол… Бидэндэ һүрэг ш… хурьгад ондо о… олзотой байха.

Мүнөө совхоздо… гэн хонин ондо… Нооһыень хайшал… эдэ хонидойнгоо… 15 мянганда хүрэ… мнай. Тиихэдэ эд… риһөө хурьга аб… хэһээ гадна хонин… килограмм бэшэ, … нооһо хайшалха… даа табихамнай.

Бүхыдөө 15 мян… мнай 9 мянганиинь… байха болоно.

Совхоздомнай аж… дүн түйладаг хо… Жэшээлбэл, Баир… наида Зундуева, … ев, Пурбо Цыренов… бүхэндэ хурьга аба… хэ, нооһо хайшалжа… сэбоо холо үлүү…

Абаһан ашаг о… гашаяа харюулжа, … олоһон мүнгэ зөөр… дыгөө хангаха эко… шэнэ гурим нэбт… хойшо бидэ ажах… номико бэхижүүлэд… хералаа хандуулнаб… бүхы юумэн гури… гэхын аргагүй. Бэр… урда мэтэ ушарна, … нуудшье дабтагдана. … хозоймнай коллектив… дые дабажа, ажах… той баян болгохын… тадаа арга шадабари… нэ. Тобшолбол, … амжалта айлтагүй… туршалгаһаа эхитэй… даа.

Ж. АНГ…
Хурамхаанай р…
Хурамхаанай с…

ЗАХИЛАА ДҮҮРГЭГШЭ… ОЛОШОРНО

«Пограничный», Ехэ-Нугын, Хяагтын совхозуудай, … Ранжуровай нэрэмжэтэ, «Заря» колхозуудай малшад … һоонь холо уридшалан гүрэндэ һү худалдаха захил… солотойгоор бэелүүлжэ шадаба.

Хүдэриин, Улаадайн совхозуудай мал адуулагшад … шааха гүрэнэйнгөө захилые мүн лэ амжалтатай дүүрг… ха юм.

А. МОЛО…
Хяагтын район.

[Бу]РЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ПРОФСОЮЗУУДАЙ СОВЕДТЭ

[…] байдал» гэһэн комплексно программые […] тулөө республиканска социалис мү[рысөөнэй] тухай

[Буряадай] АССР-эй Министрнүүдэй Совет, профсоюзуудай […] «Элүүр байдал» гэһэн комплексно программые […] республиканска районуудай хоорондо социа[лис] […] тухай» республиканска Министрнүүдэй [Соведэй] 1989 оной апрелиин 24-дэ […] тогтоолой […] «Элүүр энхэ байдал» […] талаар хүдэлмэриин […] тогтообо:

[…] (райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Ев[…] районой профсоюзай комитедэй түрүү-лэгшээрэй һэлбаринууд хоорондын координационно соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Коршунов) хоёрдохи һуури олгожо, республикын Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй Хүндэлэлэй грамота 6 мянган түхэриг мүнгэн шангаар барюулха.

Хорин райондо (райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Бузин, Хорин районой профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ һэлбаринууд хоорондын координационно соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Жамбалов) гурбадахи һуури олгоод, республикын Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй Хүндэлэлэй грамота 4 мянган түхэриг мүнгэн шангаар барюулха.

Дээрэ дурдагдаһан тогтоолой үндэһөөр районуудай түбэй больницанууд ба түбэй поликлиникэнүүдые мүнгэн шангаар шагнаха эрхые Буряадай АССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствэдэ дурадхаха.

Һурагшадай Бүхэроссин олимпиада

ЭРХИМҮҮД ШАЛГАРБА

[illegible]

[…]ые үнгэргэхэ эм[хидхэлэй] комитедэй гэшүүд […]һэн. Тэрэнэй түрүү[лэгшээр] Буряадай АССР-эй арадай һуралсалай мини[стр] С. Д. Намсараев томилогдоо. Предмет бүхэнөөр жюри байгуулагдажа, […]эдээр физико-математикын доктор, профессор Д. С. Сандитов (физико-математикын эрдэмэй кандидат В. В. Кибирев […]ика), педагогикын эрдэмэй кандидат В. Ц. Балса[ев] […] бултадаа БГПИ-гэй […]) табигдаһан байгаа. […] гадна эмхидхэлэй тү[…] бүлэг эрдэм[…] РСФСР-эй Арадай һуралсалай министер[ствын] мэргэжэлтэн […]иденко (хүтэлбэри[…]) В. М. Уроев (МФТИ-[…]тэн), О. Ю. Овчин[…] (ГГПИ-гэй эрдэмтэн), […] (СССР-эй АН-ай эрдэмтэн) болон бу[…]

[…]ын 5-дахи дунда […], городской Пионер[…] […]дохгой кружогуудай […]сагадай хүсөөр гоё […]табигдаһан байна.

[…] үдэр теоретиче[ска] шалгалтанууд үн[гэргэгдэжэ,] 14-дэхи дунда һур[гуулиин] […] классууд соо […]гуд теранхай, туха […]гуд һууна.

[…] үдэр эксперимен[тальна] шалгалтанууд бо[лобо.] Тэрэнэй һүүлээр олимпиадада хабаа-

дажа байһан ухибууд жюрин гэшүүдтэй уулзажа, ехэ туһатай хөөрэлдөөн үнгэргэһэн байна.

Мартын 27-до хүдөө ажахын институдай аудиторинууд соо научно-практическа конференци болоод, ухибүүдэй дундаһаа хэдэн хүн өөһэдынгөө рефераттнуудые бусадта тани[л]суулба. Жюриин сэгнэлтээр 9 хүн […] эөөр, Саша Тельнов, Олег Кибиров, Дима Оленьков (бултадаа Новосибирскэ областиһоо), Андрей Тамаев (Эрхүү), Булат Базаржапов, Ольга Рязанова (Буряадай республика), Володя Стрельцов (Горно-Алтайн автономито область) гэгшэд эрхимүүд гэжэ тоологдобо.

Олимпиадын түгэсхэлэй үдэр дүнгүүд сэгсологдобо. Эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ С. Д. Намсараев хүдөө ажахын институдай актова зал соо сугларагшадта хэлэхэдээ:

— Хоёр үдэрэй халуун тэмсэлдэ эрхимүүд элирбэ. Бүхсоюзна олимпиадада хабаадаха суглуулагдамал командын бүридэлдэ тэдэнэр оруулагдаба. Тиимэһээ бултандань амжалта хүсэнэб.

Физикээр үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ түрүүшын һууринуудта Ваня Базаров (9-дэхи класс, Примориин хизаар), Юра Чулинин (10-дахи класс, Новосибирскэ область), Андрей Грицан (11-дэхи класс, Новосибирскэ область), хоердохи һууринуудта Витя Линник (Новосибирскэ область), Алёша Карманов (Кемеровскэ область), Андрей Вихол (Яхадай АССР), гурбадахи һууринуудта Валерий Овечкин (Камчатска область), Андрей Тамаев (Эрхүүгэй область), Костя Усольцев (Приморин хизаар), Роман Басюков (Красноярска хизаар) гэгшэд гараһан байна. Энээнһээ гадна 4-дэхи, 5-дахи һуури эзэлэгшэд нэрлэгдээ һэн.

Математикаар үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ түрүүшын һууринуудые Андрей Лисин (Эрхүүгэй область), Ярослав Базайкин (Кемеровскэ область), Марк Гриншпон (Томско область), Алёша Федотов (Красноярска хизаар), Володя Барановский (Омско область), эзэлээ, хоёрдохи һууринуудта Слава Мищенко (Омско область), Алёша Ненашев (Буряадай АССР), Толя Туров (Новосибирскэ область), Тимур Недорезов (Красноярска хизаар), гурбадахи һууринуудта Руслан Щербаков (Буряадай АССР), Дима Ланин (Омско область), Саша Кузьмин (Хабаровска хи-

заар) гэгшэд гараа. 4-дэхи, 5-дахи һуури эзэлэгшэд мүн нэрлэгдээ.

Хими эрхимээр мэдэхэ зон соохоо түрүүшын һууринуудта Дима Короленко (Эрхүүгэй область), Саша Тельнов (Новосибирскэ область), Андрей Панов (Красноярска хизаар) гараа, хоёрдохи һууринуудые Владик Потюк (Сахалинска область), Олег Кибиров (Новосибирскэ область), Ильяс Айтбаев (Омско область), Дима Оленьков (Новосибирскэ область), гурбадахи һууринуудые Миша Корнев, Рудольф Винчель (хоюулаа Кемеровскэ областьһоо), Серёжа Писарев (Новосибирскэ область) гэгшэд эзэлһэн юм. Тиихэдэ 4-дэхи, 5-дахи, 6-дахи һуури эзэлэгшэд нэрлэгдээ һэн.

Олимпиадада илагшадта бултандань дипломууд болон шангууд барюулагдаа. Гадна тусхай шангуудта, гарай бэлэгүүдтэ олон һурагшад, багшанар хүртэбэ.

Хакасай автономито областиин командые ударидагша Л. Н. Кабаева бүхы командануудай зүгһөө үгэ абахадаа:

— Улаан-Үдынхид бидэниие аргагүй һайнаар угтаа гэжэ нэн түрүүн мэдүүлхэ хүсэлтэйб. Тиигээд бүхы олимпиада эмхи гуримтайгаар үнгэрөө гэхэ байнаб. Сүлөөтэй сагнай һайнаар эмхидхэгдэһэн байгаа. Буряад арадай искусстватай, соёл, түүхэтэй танилсаад байхадаа, танай арадай урданайнгаа ёһо заншалнуудые, дуу, хатарые мартаагүй байһанда сэдьхэлһээ баясаабди. Һайхан Буряадай бүхы зондо элүүр энхые, ажалдань амжалта хүсэнэбди,—гэжэ хэлэбэ.

Баяр дүүрэн шарайтай илагшадай сценэ дээрэһээ буужа, һууринуудаа эзэлжэ байхада, тэдэнэй дундаһаа бэеэр багахан хүбүүнтэй уулзабаб.

— Би Кемеровскэ областиин командын гэшүүн Миша Корнев гээшэб. Энэ олимпиадада гурбадахи һуури эзэлбэб,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Энэ командын ударидагша Л. П. Меньшикова хүбүүнэй хэлээшэдэ иигэжэ нэмэбэ:

— Миша оройдоол арбан гурбатай юм, тиимэһээ долоодохи класста һурадаг. Зүгөөр юһэдэхи классай ухибүүдтэй хамта олимпиадада хабаадалсаба. Саашадаа улам һайнаар олимпиадануудта хабаадалсадаг болохо байха.

Бүхэроссин олимпиадын дүнгүүдые хараад үзэхэдэ, Новосибирскэ, Кемеровскэ областьнуудай, Красноярска, Приморин хизаарнуудай суглуулагдамал команданууд эрхимүүдэй тоодо оробо.

Манай республикын команда урагшагүйдэбэ. Командын гэшүүд соохоо Алёша Ненашев хоёрдохи һуури, Руслан Щербаков гурбадахи һуури эзэлээ. Тэдэнэр Бүхэсоюзна олимпиадада хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Һурагшадай бүхэсоюзна олимпиада Минск, Вологда, Ашхабад хотонуудта үнгэргэгдэхэ байна.

Д. ДАМБАЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Олимпиадада хабаадагшад. 2. Нэгэдэхи һуури эзэлһэн Ваня Базаровые (Приморин хизаар) жюрин түрүүлэгшэ Д. С. Сандитов амаршална.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

[УЛА]СХООРОНДЫН [К]ОНФЕРЕНЦИ

[…] Европодо эконо[…] харилсаа тогтоохо […] боложо байһан […] түрүүшын ша[…] Европын 33 гү[рэн,] мүн США-гай болон […] правительствануу[дай,] наймаанай бү[…] түлөөлэгшэд тэрээн[…] Худалдаа най[…] бүлэгүүдэй болон […] амжаанай […] харилсаае һайжа[…] асуудалнуудые ху[…] хабаадагшад зүб[…] Элдэб һалбари[…] тэрэ тоодо оршон байгаалиие хам[гаалга,] байгаалиие бузарла[…] технологи нэтэрүүлхэ […] хүсэнэй ба түү[…] нөөсэнүүдые ал[…] талаар, транспорт бо[лон] хоолой промышлен[ность] талаар харилсаанай проектнүүдые тэ[…] неделидэ хара[…] юм.

ООН-ой АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК. Булимтаран эзэмдэһэн газар нютагуудые түбхинүүлэн һууринжуулха талаар хуулида зүрюу харша ябуулгануудаа дары зогсоохыень ООН-ой Аюулгүйн Соведтэ боложо байһан хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад Израилиин урда табиба. Энэ асуудалаар Аюулгүйн Совет зүбшэн хэлсэлгэнүүдые үргэлжэлүүлһэн байгаа. Советскэ Союзай гүйлтаар тэрэнэй заседани үнгэргэгдэнэ.

Израилиин засагаархидай эдэ бүхы алхамуудһаа уламжалан, Югославиһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Драгослав Пеич бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй бүлэг оронуудай үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ, гүнзэгы сэдьхэлһээ һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлбэ. Мүнөө дэлхэй дээрэ гүнзэгы ехэ хубилалтанууд боложо байна, эдэ бүхы асуудалнуудые гүрэнүүд гуримшуулан шиидхэхые оролдоно. Гэбэшье Дунда Зүүн зүгтэхи байдал урдынхяараа орёо түгшүүрилтэй байһаар.

Израилиин засагаархидай харата ябуулганууд булимтаран эзэмдэгдэһэн нютагуудай демографическа байгуулалжые буруу һүргэнэ. 1949 оной Женевскэ дүрбэдэхи конвенциие бүдүүлигээр хазагайруулна гэжэ Т. П. Менон (Инди) хэлэбэ. Һүүлэй үедэ СССР-һээ нютаг урилжа ерэһэн хүнүүдые Израилиин эдэ нютагуудта һууринжуулан, нютагжуулһан асуудал булимтаран эзэмдэлгын бүхы хуули буса ябадалые элирхэйлэн харуулна. Израилиин бэелүүлжэ байһан политика энэ районой байдалые тогтууригүй болгоно, эб найрамдал болон аюулгүй байдалые уршаг түбэгтэ оруулна.

Израильда мүнгэ зөөри ололгоёо болюулхыень Ливиһээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Али Терейки Холбоото Штадуудые уряалаа.

ФИДЕЛЬ КАСТРЫН МЭДҮҮЛГЭ

ГАВАНА. 1991 ондо үнгэргэгдэхэ Панамериканска наадануудта бэлдэхэ талаар уласхоорондын болон Латинн Америкын спортын эмхинүүдэй урда абаһан уялгануудаа Куба дүүргэхэ юм гэжэ Кубын хүтэлбэрилэгшэ Фидель Кастро мэдүүлбэ. Кубада ерээд байһан Панаамериканска спортын эмхиин президент Марио Васкес Раньятай хамта тэрэ эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлээ.

Мүнөө үедэ республика дотор социально-экономическа үргэн ехэ программа бэелүүлэгдэжэ байна. Энэ программын үндэһөөр байрын гэрнүүд, медицинын эмхи зургаанууд, һургуулинууд, тусхай һуралсалай эмхи зургаанууд баригдахаар хараалагдана. Гэбэшье Панамериканска объектнүүд заабол баригдаха. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэр хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулхаһаа гадна, элүүр энхэ байлгыень дээшэлүүлхэ бшуу. Тэдэниие байгуулга хүнүүдтэ спорт эдэбхитэйгээр эрхилхэ арга олгохо юм гэжэ Фидель Кастро тэмдэглэбэ.

Алексей БАЛАКАЕВ

ДУУНАЙ ЗЭДЭЛЖЭ БАЙГАА САГТА

(Минии арад тухай)

ХАЛЬМАГУУДАЙ бодото элинсэгүүд ойрадууд хадаа анхан урда сагта Саянай баруун шэлэ хүтэлнүүдые үбижэ һуудаг, зэрлиг ангуудые агнадаг, Сибириин тунгалаг мүрэнүүдһээ загаһа баридаг байһан гэжэ түүхэдэ бэшээтэй. Баруун зүг руу дайгаар орохоһоо урид Чингис гээшэ ойрадуудай хоёр ехэ отогтонуудые бусад хүршэнэртэйнь хамта дайлажа абаад, хүсөөрөө туужа абаашаһан юм. Тэдэнь Сири, Египет оронуудта тогтожо, тэндэхи хүн зонтой холисолдон ниилэшоо. Агуухэ талын хооһорходол, хада уулын хабшалнуудта үлэһэн ойрадууд доошоо буужа, Хэрлэн Балхаш хоёрой хоорондо нэмжыһэн хооһон шахуу дайдые эзэлһэн түүхэтэй.

XV зуун жэлдэ ойрадууд хүгжэн үндыһэн байна. 1438 ондо Тогоон тайшаа ойрат угсаатаниие нэгэ гүрэн болгожо нэгэдүүлээд, «Улаан залаата хальмаг» гэжэ нэрлэһэн юм. Энэ нэгэдэлынь хадаа «Дүрбэн Ойрадай холбоон» гэжэ түүхэдэ мэдээжэ болонхой. Тогоон тайшаагай хүбүүн Эсен хаан Ойрадай ба Монголой удамарша боложо, Хитадай газар руу нэбтэрэн орожо, Бээжэниие сэрэгээрээ бүһэлһэн хитад ээзн хаан Инцзуниие олзолон барижа абаһан байна. Тиихэдээ «монголшуудта эша туһатай байхаар Хитадтай эб найрамдал тогтоохо» гэһэн хүсэлтэй байгаа.

Эсен хаанай алуулһан хойно ойрадуудай гүрэн доройтобо. Имагтал XVI зуун жэлэй һүүл багта Дүрбэн Ойрадай Холбооной һүр жабхалан дахин һэргэн хүгжэбэ. 1615 ондо ойрадууд буддизмда ороо. Тэрээнһээ урда тээ ойрадуудай хуби заяанда үшөө нэгэ суута үйлэ хэрэг тохёолдоо: 1608 ондо хальмаг элшэнэр ород хаан Василий Шуйскиие бараалхажа, хойто жэлынь Ород гүрэндэ үнэн сэхэ байха тухайдаа хальмаг зон түрүүшынгээ тангариг үргөө.

Тэрэ сагһаа хойшо Россин бүридэлдэ ороһон хальмаг-ойрадуудай түүхэ эхилдэг. Түрүүшээр Баруун Сибириин урда нютагуудаар тэдэ ажаһууба, харин һүүлдэнь, «Хальмаг хаашуулай түүхэ» соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, торгууд тайшаа Хо-Орлек «өөрынгөө мэдэлэй торгууд зониие, мүн хошууд, дүрбэд уладые —бүхыдөө 50000 үрхэтэдые гэхэ гү, али бүхээг тэргэтэниие (кибиткэ) дахуулаад, 6 хүбүүдтэе үдэшүүлэн... түмэр морин жэлдэ (1630 он) Эжэл мүрэнэй (Волго) эрьедэ хүрэжэ ошолой.

Алтай хангайдаа үлэһэн ойрадууд уданшьегүй 1635 ондо Джунгар хан түрэ гэжэ бэеэ дааһан томо гүрэн тогтооһон байна.

Ажаһуудалайнгаа, абаһан шажан мүргэлэйнгөө талаар адли байһан хүршэ монголнуудтаа дүтэ зон аад лэ, аяар холын Ород орониие өөрынгөө нютаг болгожо хальмагууд яахадаа шэлэһэн байгаа хаб гэжэ би олон удаа өөрһөө асууһан байхаб. Бүхы нюусань юун бэ гэхэдэ, хаанта засаг хадаа элшэнэрээ Джунгар эльгээхэдээ, хальмаг зондо «зөөлэн байхые» захидаг байгаа ха гэжэ һанагшаб. Имагтал хальмагуудта Росси хэрэгтэй байгаа бэшэ, харин Россидашье хальмагууд хэрэгтэй һэн. Эжэл мүрэнэй эрьедэ хүрэжэ ерэхэдээ, Доодо-Поволжидо ажаһууһан элдэб отог яһатантай хальмагууд дайлалдаһаншье һаа, арад зомни Россин бүридэлдэ үнэхөөрөө һайн дураараа ороһон гээшэ.

Россин мэдэлэй боложо ороһоншье һаа, хальмаг тайшаанар бэеэ дааһан политика ябуулдаг һэн ха, зүгөөр шэнэ Эсэгэ ороноо хамгаалалсажа, бүхы дайн байлдаануудтань хабаадалсадаг лэ байгаал даа. Тэрэ үедэ хальмагууд душэн мянган морин сэрэгтэй байгаа.

Аюка хаанай зонхилжо байха үедэ хальмаг хан түрэ эгээл ехээр хүгжэжэ, хүсэ ехэтэй болоһон юм. Харин Аюка хаан гээшэ Агуухэ Пётрой үе сагта ажаһууһан, тэрэнэй хамаг ябуулгые сүм дэмжэдэг хүн байгаа. Тиихэдэ тэрэнь хадаа өөртэнь мэдэгдэнги, алба татабари түлэдэг хальмагуудтай һайн байха гэжэ оролдодог, сэгнэдэг байгаа.

Гэхэ зуура Нэгэдэхи Пётрой уг залгагшадай политика холын хараатай байгаагүй. Тэрэнэйнь үрэ дүн гэхэдэ, 1741 оной январиин 5-да хальмаг арадай түүхэдэ тохёолдоһон айхабтар ехэ трагеди мүн. Түүхын зарим мэдээсэлнүүдэй ёһоор, тэрэ ушарта 100 мянган хүн хосорһон байдаг — хюдуулаа, олзо боложо баригдаа, хүлдэжэ, туража үхөө, шарханаа наһа бараа. Хальмаг арадай газар уһые эзэмдэн булаажа абаха талаар II Екатеринын ябуулһан политикые яашье зүбшөөнгүй, «һула аад, мэхэтэй» гэгдэһэн Убиши хаан тайшаанартаа албадуулан, тэрэ үдэрынь 30909 үрхэтэ зоноо Россиһаа гаргажа, үг гарбалайнгаа эртэ урдын газар нютаг руу — Джунгар тээшэ абаад ябашоо. Гэбэшье оройдоол 15 мянган үрхэтэ зон тэрэ холын замые дабажа хүрөө. Тэрэ үедэ манжа хаанай сэрэгүүд Джунгарые бута сохижо эзэлһэн байгаа бшуу. Тиигэжэ хальмагууд гансата бутаргагдажа, Хитадай элдэб нютагуудаар тараагдашоо. Россида үлэһэн 11 мянган үрхэтэ зон (тухайлхада, 50 мянган хүн) үнэн сэхээр албаяа хэһээр лэ байгаа һааб даа.

Кавказда Россин үүсхэһэн дайнда хальмагууд мүн лэ хабаадалсаа. Хэнэйшье мэдэһээр, Кавказые дайлан абалга гээшэ үни удаан үнжэгайрһан, хүшэр хүндөөр үнгэрһэн ха юм даа. **«XVIII зуу жэлдэ Кавказда горитойхон лэ шуһан адхарһан даа, хэдэн мянгаад ород сэрэгшэд (солдадууд ба хасагууд) апдарта үхэлөө тэндэ олоһон гээшэ...** —гэжэ ород түүхэшэн Г. Прозрителев бэшээ һэн, —**гэхын хажуугаар Кавказда ородуудай ябуулһан энэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, бүхы сэдьхэл зүрхэеэ зорюулһан хальмагууд тухай һайн үгэ хэлэлтэй, магад, имагтал иимэ дайн сэрэгүүд лэ тэдэнэй эрхим һайн хүнүүдые хосоргожо, энэ арадые мүнөөнэйнь хайрата түлюур байдалда хүргөө аалам. Үсөөхэн лэ зоригтойшуул баатаршалга гаргадаг гээшэ, тиихэдэ дайн сэрэг имагтал эрхим хүнүүдые, сэдьхэлээрээ, бэе махабадаараа хатуу хүбүүдые һапгаадаг шуу даа. Хальмагууд хэдэн мянгаадаар иимэ хүбүүдээ алдаһан гээшэ. Эрдэм һургуулитайшуулынь шуһан мүрэндэ абтажа һаланхай, харин тэдээнгүйгөөр арад зон хадаа оюун ухаата удамаршадгүй шэнги болошоно бшуу. Кавказда болоһон тэмсэлэй хүшөө дээрэ: «геройнуудта — алдар нэрэ» гэжэ һиипэтэй, эндэ хальмагуудташье һуури үгтэхэ зэргэтэй; түүхэтэ документнүүд соо тиигэжэ хэлэгдэдэг».**

Хальмаг арадай үнгэрһэн замай түүхын бэрхэшээлнүүдээр дүүрэн, баатарлиг зарим хуудаһанууд иимэрхүүл даа. Агуухэ Октябрь шэнэ байдалда һэргэн хүгжэхэ зам нээжэ үгөө. Революционно байлдаануудта хальмагууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан, үндэһэн морин сэрэгэй частьнуудые бии болгоһон, Совет засагые улаан шуһаараа аршалан хамгаалһан юм.

Эхэ орондомнай фашис хүрин тэхалай хүрэжэ ерэхэлээр, гуша гаран мянгаад хальмагууд Эсэгэ ороноо хамгаалгада бодоо. Хорин наһатай комсомол хүбүүн Эрдни Деликов домогто ороһон баатаршалга харуулжа, хальмагууд соохоо Советскэ Союзай түрүүшын Герой болоо һэн. Ондоо арадуудтай сасуулбал, тоогоороо үсөөхэн арадай дундаһаа найман Герой гараа.

1943 оной декабриин һүүл багта Сталинай хатуу засагай уур сухал хальмаг арадта орьёлон буугаа бэлэй. Республика үгы болгогдожо, арад Сибирь тээшэ сүлэгдөө. Янгинама хүйтэн жабар соогуур үлэн хооһон, дааража бээрэшэһэн үбгэдые, ухибүүдые, эхэнэрнүүдые товарна вагонуудта шэхэжэ гаргаһан юм. Нэгэ жэл урда тээнь Астрахань — Кизляр шэглэлээр түмэр харгы баригдаһан байгаа. Тэрэнэй барилга гээшэ юрэнхыдөө Хальмаг ороной «хүзүүн дээрэ» тохогдоо һааб даа: түмэр замай гурбанай хоёр хубинь тэрэнэй газар дээгүүр гаранхай бшуу. Тиигээд лэ харгын барилгашадые хүйтэн вагонууд соо хаагаад лэ (тэдэнь хэдэн хоногоор үртөөнүүд-разъезд дээгүүр тогтошохо даа), мэдэгдээгүй газар нютагууд руу ябуулаа гээшэ. Эзэгүй өрхигдошоһон үнеэд, хонид, морид, тэмээнүүд үртөөе олоороо хүреэлэн зогсоод лэ, үдэр һүнигүй, мөөрэлдэжэ, маараалдажа, буйлалдажа байгаа... Эзэдээ үгылһэн нохойнуудай улилдаан илангаяа ехэ уйдхар түрүүлдэг һэн. Поездын ' ябажа эхилхэлээр, тэдэнэр вагонуудай хойноһоо түгшэжэ унатараа гүйлдэһэн юм. Би арбан табатай хүбүүн ябааб, вагоной бишыхан сонхоор тархяа газаашань бултайлгаад, эдэ бүгэдые нюдөөрөө хараһан хүн гээшэб.

Һүроотэй шанга шалгалта урдамнай хүлеэжэ байгаа. Дүрбэн голтой пульман вагон составай тэг дунда оруулагданхай һэн. Үүдэниинь һула аад, хэхадтаа хүрэтэр бүхэтэр хэбтагайнуудаар хадагданхай. Станцинууд дээгүүр поездын халта зогсохолоор, хоёр солдадые дахуулһан офицер вагон бүхэндэ дүтэлжэ: «Үхэһэн хүнүүд бии гү?» — гэһэн гансахан асуудалаа табиха. Наһа бараһан ухибүүдэй, үбгэд хүгшэдэй хүрэшэһэн бэеые солдадууд хүл гарһаань бариад, пульман тээшэ шэрэжэ абаашаһан бэеэрээ, һэнжэгыдүүлэн лэ, вагон руу хаяжархигша һэн. Мөөртэй, мантан томо хуурсаг түргэн дүүрэшэжэ, тиихэдэнь ехэнүүд станци дээрэ поездын тогтоходо, үхэһэдые абаашахаяа машинанууд, тэргэтэй морид ерэхэл даа. Үхэһэн зониие хамтын нүхэн соо буладаг байгаа. Тиигэжэ би төөдэйгөө гээһэн хүм. Тэрэмни гайхалтайхан үльгэршэ, ута аялгатай хальмаг дуунуудые дуулахадаа аргагүй бэлигтэй хүн байгаа. Бэеыень ямар станцида булаһан байгаа хаб гэжэ мүнөө болотор элирүүлжэ шадаагүйб.

Эдэ үгэнүүдни жэгтэй муухайгаар һанагдажа болохо, зүгөөр Казахстан гү, али Дунда Ази руу туулгаһан арадта би атаархадаг хүм. Тэдэниие зарим тэдышье һаань, нэгэ газарта багсуг байлгаа бшуу. Харин бидэниие—хальмагуудые Тюмениин областьһоо эхилээд, Красноярай хизаараар, саашань Сахалин хүрэтэр, Салехард болон Игаркаһаа эхилээд, Хитадай хилэ хүрэтэр — Сибириин бүхы дайдаар үрхиргэн тараажархёо. Би эжытээ, дүү басагантаяа, гурбатайхан дүү хүбүүнтэеэ Красноярай хизаарай Козульска районой Улаан-Ганга гэжэ газарта тудаа бэлэйб. Хальмагууд гээшэ юрэл бандидууд, урбагшад бэшэ, мүн баһа харшангууд юм гэжэ Бериин зарсанар бидэнэр тухай үгэ тараан соносхоһон байгаа. Элдэб юумэ үзэһэн, хараһан сибирягууд түрүүшээр этигээ һэн хаш. Зүгөөр бидэниие асарһан түрүүшын үдэр лэ нютагай һамгадууд гэр гэртээ гүйлдэжэ ошоод лэ, шанаһан хартаабхетай хүнэгүүдые, һү, тараг асаржа үгөө агша бэлэй. Тиигэжэ бидэ Сибириин һайн зонтой ушараа һэмди.

Хабар болоходо, үбгэд хүгшэднай талаяа һанажа уйдаба, тиигээд нютаг руугаа танилнуудтаа бэшэг бэшэхыем дурадхаһан юм. Харюу ерэбэл даа. Саадай-огородой бригадын бригадир байһан Марк Николаевич Кравченко гэгшэ хальмагаар бэшээ.

Бидэ дүрбэдэхи класс хүрэтэр түрэлхи хэлэн дээрээ ном үзэгшэ һэмди, тиигээд маанадтай байдаг ород, украин, татаар ухибүүд бидэнтэй нэгэл һургуулида ябадаг, баһал бүхы предмедүүдые хальмаг хэлэн дээрэ үзэдэг байгаа. Түрүүшымнай багша Убуши Басангов һэн. Сагаан финнүүдтэй болоһон дайнда татагдажа мордоходонь, Хальмаг педтехникум дүүргэһэн Абашев гэжэ залуу ород багша ерээ бэлэй. Тэрэ багша баһал түрэлхи хэлэн дээрэмнай манда ном зааха. Бидэндэ энхэргэн зөөлэнөөр хандадаг, хальмаг хэлые тон һайнаар мэдэдэг байһаараа шэнэ багшамнай бидэниие гайхуулаа, бахархуулаа. Түрүүшынь үдэрһөө Абашевта бидэ дурлашоод лэ, хэшээлээ гээхэгүй гэжэ оролдохобди.

Дайнай эхилхэдэ, эхэнэрнүүдтэй, үбгэдтэй хамта бидэ — эдиршүүл эрэшүүлэй орондо үлэһэн зомди. Колхозой механик татаар яһанай Гали Халитов «Червенный прогресс» гэжэ агрегадта ажаллуулжа намайе һургаад, украин Марк Кравченкын бригадада асараа һэн. Ондо ондоо яһанай наһажаал эдэ хүнүүд — татаар Халитов, украин Кравченко, дархан ород Алексей Ерескин, колхозой түрүүлэгшэ хальмаг Эрдни-Гаря Улюмджиев — хэн хэнииньшье —һаял бордойжо ябаһан эдирхэн намайе ажалда, газарта, хүнүүдтэ дурлуулаа, хүндэлжэ һургаа.

Херин мүнөө түрэл нютагһаа хэдэн мянгаад модоной зайда оршон, түмэр пеэшэнэе тойрожо һуугаад, Марк Николаевичай хальмагаар бэшэһэн бэшэгые уншажа һуунабди. Маниие барандаа урбагшад гэжэ тэрэ яашье этигэхэ аргань үгы байгаа, тиигээд лэ, алдуу гараа ёһотой, хамаг юумэн хуу элиржэ, орон нютагаа бусажа ерэхэ бэзэт гэжэ һанааемнай тэрэ тэгшэлээ бэлэй. Тэрэ сагта иимэ бэшэг ехэл сэнтэй байгаа һэн.

Сибирьтэ намтай ушарһан эрхим һайн хүнүүд тухай «Гурбан зураг», «Өөһэдөө намайе шүүжэ үзэгты» гэһэн туужануудые соогоо би бэшэһэн хүм. Хара дотортой хүнүүдшье ушардаг лэ һэн ааб даа, иланганяа тусхай комендантнуудай дунда тиимэшүүл дайралдаха. Заримдаа тэдэнэйшье дунда бэрэг һайн зон байха. Жэшээнь, Федоренко гэгшэ хамаг аюулые бэе дээрээ даагаад лэ, тусхай комендатурын захиргаанай зүбшөөлгүйгөөр намайе Красноярск өөрөө абаашажа, һуралсалдо оруулһан юм. 1948 оной декабрь соо «Красноярский рабочий» газетын уран зохёолой хуудаһанда түрүүшымни рассказ барлагдаа һэн. Красноярскын уран зохёолшодой эмхиин харюусалгата секретарь байһан Сергей Венедиктович Сартаковай зоригой ашаар рассказни толилогдоһон юм.

Энээнһээ һара урид би тусхай комендатурада иимэ саарһа бэшэжэ, гараа табиһан байгааб: **«Би, сүлэгдэһэн, РСФСР-эй Красноярай хизаарай Козульска районой тусхай комендатурын бүридхэлдэ байһан Балакаев Алексей Гучинович, хэтэ мүнхын сүлэлгэдэ эльгээгдэһэнби, заатагүй байха газарһаа өөрөө мэдээд гараал һаа, уголовно харюусалгада хабаадуулагдажа, 20 жэлээр хаатаршанай ажалда ябуулагдаха ёһотой хүнби гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1948 оной ноябриин 26-най Указ намда соносхогдонхой гэжэ энэ саарһанда гараа табибаб».** Иимэ саарһанда гар табинхайем Сартаков мэдэжэ байһан һааб даа. Сүлэлгэдэ эльгээгдэһэн хүнэй рассказые толилуулһанайнгаа түлөө гансашье партбилетһээ тэрэ һалаха бэшэ, харин Норильск руу ябуулагдажа болохо байгаа бшуу даа. Муушуулай тоодо ороһон зохёолшодые, уран зураашадые, эрдэмтэдые тиишэ ябуулжархидаг лэ һэмнай...

Манай дэрээбэндэ бусажа ерэһэн түрүүшын солдат хадаа хальмаг Монтка Ичяев байгаа. Тэрэ аймшагтай мэдээсэл асараа һэн: Ураалда сэрэгэй национальна частьнууд бүридхэгдэжэ байна гэһэншүүгээр, хальмаг сэрэгшэдые мэхэлжэ, фронтһоо дуудажа, Кунгур городто ерүүлээд, тэндэһээ Косьва мүрэн дээрэ ГЭС-эй барилгада эльгээжэрхёо. Дайшалхы орден, медальнуудаар шагнагдаһан үсэгэлдэрэй сэрэгшэд НКВД-гэй сэрэгэй мэдэлдэ үгтэжэ, хоол муутайһаа, сэдьхэлээ доромжолуулһанһаа боложо, олоороо үхэдэг байгаа. Арагяһан болотороо тураашье һаа, хүл дээрээ ябадагуудыень үхэр мал шэнгеэр голодоһондо гаргажа, Сибирь тээшэ эльгээхэ.

Сэрэгшэд ябаһан олон хүн фронт руу тэрьедээд, Бериин зарсануудай һабарта ородог һааб даа; лайн лэ һаа, тэдэндэ удаан болзор үгэжэ, концлагерьнуудта ябуулха, талаан буруутаа һаа — тэндэнь лэ буудажа алаха...

1957 оной январиин 9-дэ — эгээл арбан гурбан жэл арбан гурбан хоногой үнгэрһэн хойно — хальмаг арадай автономи дахин тогтоогдоо һэн. Сибирьтэ амиды үлэһэн хальмагуудай хуби заяан тухай домоглоһон минии роман эгээл тиимэ нэрэтэй: «Арбан гурбан үдэр ба арбан гурбан жэл».

Арад зониие үндэһөөрнь үгы хэхэ гэһэн Сталинай ябуулгын хойшолонгые юугээршье заһашагүй: 1941 ондо Союз соо хальмагуудай тоо 140 мянган хүн болодог һэн. 1959 оной хүн зоной тоо бүридхэлэй дүнгөөр — автономиин һэргээгдэһэнэй һүүлээр хоёр жэлэй үнгэрһэн хойно үдэсөөрөө Росси дотор хальмагуудай түрүүшын һуури эзэлжэ байбашье, бидэнэй тоо оройдоол 106 мянган болоод байгаа.

Мүнөө хальмаг арад 150 мянган хүн хүрэтэр ургаа. 20 мянган хүн республикаһаа гадуур, юрэнхыдөө Астраханиин областьдо ажаһуудаг. Зонхилон мүнгэдалгын жэлнүүдтэ Приволжскын, Долбанай — экономическа эгээл шадалтай хальмаг хоёр район тиишэ үгтэшэһэн юм. Мүнөө тэдэнэр Наримановскэ ба Лиманска гэжэ нэрлэгдэдэг. Аяар холын Джунгарһаа ерэһэн сагһаа хойшо хальмаг арадай хамаг түүхэ эдэ районуудтай холбоотой байһан гээшэ: түрүүшын Советүүд, түрүүшын улаан морин сэрэгэй зуутангууд тэндэ бии болоо, Улаан Армиин хальмаг морин сэрэгэй түрүүшын полкнуудай гол сэрэгшэд эдэ районуудһаа гараһан зон һэн. Эндэл хальмаг хүдэлмэришэн анги бүрилдэжэ, түрүүшын профсоюзууд эмхидхэгдээ, большевик партиин түрүүшын үүрнүүд, комсомолой, пионерэй эмхинүүд эндэ бии болгогдоо...

Өөрын бэрхэшээлнүүд, гол шухала асуудалнуудшье республикада байгаа ааб даа. Үнгэрһэн сагуудай муу үбшэн гэхэ гү, али нютаг нютагаараа илгарха ябадал һүүлэй жэлнүүдтэ дахин һүжэрхэшүү. Отог отогой, уг изагуурай хоорондо гараһан хёморолдоон хорёод онуудаар хальмаг арадай автономиие унагаан алдаа һэн. Зүгөөр тэрэ үедэ зол болоходо, коммунистнуудай, интеллигенциин дунда холын сэбэр бодолтой хүнүүд олон байжа, нютаг нютагаараа илгаран хёморолдохо ябадал диилдэһэн гээшэ. Хүгжэлтын тогтонги жэлнүүдтэ үжэнги хүрьһэн дээрэнь муу муухай эдэ үзэгдэлнүүд баһал тархяа үндылгэжэ эхилээ юм. Харюусалгата зарим нүхэд хаа хаанагүй «өөһэдынгөө» хүнүүдые һуулгадаг болоо һэн, мүнөөшье тиигэһээр лэ даа. Тиихэдэ бэрхэ хүн гү, али ямар бэ гэжэ харахагүй, юрэдөөл, нютагай, нэгэ отогой, нэгэ уг изагуурай хүн лэ һаа, өөрэгүй. Энэнь таагдашагүй хойшолонтой байжа магадгүй...

«Дуунайнгаал зэдэлжэ байхада, арад зон мүнхэ»,— гэжэ хальмагууд хэлсэгшэ. Дуунайнгаа зэдэлжэ байхын тула арад зон нягта нэгэдэлтэй, эбтэй эетэй байха зэргэтэй. Энээнэйл тула табан зуугаад жэлэй саана хальмагууд гүрэн боложо нэгэдэһэн, суута энэ ушарые «Джангар» гэжэ агуухэ үльгэр соогоо дуулан магтаа юм. Тиихэдээ эхэ нютагаа «Бүмбын орон»—«Жаргалай орон» гэжэ нэрлэһэн юм. Бүмбын орондо хүн зон жаргалтай баян һуудаг, «шинии» гү, али «минии» гэжэ юушье илгадаггүй, тэндэ баатарнууд иигэжэ шахаа тангаригаа үргэһэн гэдэг:

Энэ наһаяа жадын үзүүрээр
хэмжэхэбди,
Эршэ зоригоо эхэ гүрэндөө
зорюулхабди.
Үлүү һайрхалгаһаа, атаа
мээнһээ,
Үһөө хяһаанһаа, урбалтаһаа
арсахабди.
Үбсүүгээ хахалжа, зүрхэеэ
ходолжо гаргаад,
Үгэхэбди арадтаа, улаан
шуһанайнгаа дууһатар.

Энхэ сэсэн элинсэг хулинсагуудайнгаа энээхэн тангаригые бидэ сахин үргэхэ уялгатайбди.

Элистэ.

Ц. ДОНДОГОЙ буряадшалба.

(«Литературная Россия» газетын 1990 оной январиин 26-най номерһоо абтаба).

ХҮДЭЛМЭРИИНЬ ҮДЭР БОГОНИ БОЛОБО

ЛЬВОВ. Львовой түмэр замай рефрижераторна депогой 16 хүрэтэр наһатай ухибүүдтэй бүхы ажалша эхэнэрнүүдэй хүдэлмэриин үдэр хоёр сагаар богони болоо. Хамтын шэнэ хэлсээ батлаһан предприятиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай конференци иимэ шиидхэбэри баталан абаһан юм. Тиихэдээ эхэнэрнүүдэй абадаг дундуур салин хүлһэн түлэгдэжэ байха.

Үнгэрһэн жэлдэ депогой подразделенинүүдэй арендна подрядаар хүдэлдэг болоходо, ашаг олзонь хоёр хахад дахин шахуу ехэ болоо һэн. Тиигэжэ түмэр замшадта хэдэ хэдэн нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүдые тогтоохо арга боломжо олгоо һэн. Гадна һүниин сагта хүдэлдэг рефрижераторна бригадануудай гэшүүдтэ түлбэригүй эдеэ хоол эмхидхэгдэнэ. Тэдэнэй һарын салин 60 түхэригөөр нэмээ. Кооперативна гэр байра барихадань предприяти өөһэдынгөө хүдэлмэрилэгшэдтэ баһал туһална.

(ТАСС).

ХОТО, ХҮДӨӨГЭЙҺОНИН

ХАНИ БАРИСААНАЙ ТҮЛӨӨ

Интернациональна хани барисаанай клубуудай (КИД) олон тоото гэшүүд районно слёто, Хэрэн тосхоной дунда һургуулиин актова зал соо һаяхан сугларба. Районой түбэй дунда һургуулиин һурагшад Туяна Степанова Оксана Просикова хоёр слет нээлгэдэород ба француз хэлэнүүд дээрэ амаршалгын үгэнүүдые хэлээ. Удаань слёдой хүндэтэ айлшад — интернационалист-сэрэгшэд Доржи Сыбиков (ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь), Виктор Паркаев (автобазын жолоошон) гэгшэд Афганистан ороной улад зон, ёho заншалнууд, байра байдал, өөһэдынгөө албан тухай үхибүүдтэ һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

Райсоведэй арадай эрдэм һуралсалай таһагай методист В. Б. Шарахшанова Кубада 2 жэлэй туршада ажаллаһан тухайгаа хөөрөө һэн.

Далайн одон гэжэ амитанай, дэлхэйн, элдэб түрэлэй хорхойнуудай хатаагдаһан дүрсэнүүдтэй үхибүүд танилсажа, ехэтэ гайхаһан, һонирхоһон юм. Гадна элдэб оронуудай открыткэнуудые, маркануудые ба номуудые хараа.

Энээнэй һүүлээр «кидовецүүд» өөр өөрынгөө эрдэм мэдэсые элирүүлэлсэбэ. Тиихэдээ тэдэ «Шудалдаг хэлэнэйнгээ түрэл орон тухай хэр юумэ мэдэхэбта?» гэһэн викторина үнгэргөө һэн. Эндэ Горхоной, Далахайн һургуулинуудай, интернат һургуулиин үхибүүд шалгарба.

Элдэб планшет, альбом, ханын газетэ, гар урлалга гэхэ мэтые үхибүүд олоор түхеэржэ асарһан байгаа. Клубуудай гэшүүд дүй дүршэлөөрөө хубаалдаа. Харин ямар оронуудай үхибүүдтэй бэшэлсэдэг тухайгаа бэе бэедээ хөөрэжэ үгэбэ.

Хэрэнэй һургуулиин «кидовецүүдэй» ажал хэрэгүүдтэй музей соонь бусад үхибүүд танилсаха аргатай байба.

Һурагшад гоё концерт табижа, элдэб хэлэнүүд дээрэ дуу, хатар олоор гүйсэдхэгдөө.

Слёдто бэлдэхэ үедөө һургуули бүхэн ехэ хүдэлмэри хэһэн юм. Гадна ярмаг үнгэргэдэг һэн. Иигэжэ олоһон бүхы мүнгөөе — 254 түхэриг үхибүүд В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүүгэдэй совет жасада оруулба.

Урда Корейн студентка Лик Сук Е гэгшые түрмэһөө сүлөөлхэ гэһэн уряае дэмжэе гэжэ Моондын дунда һургуулиинхид районойнгоо бүхы һурагшадта хандаһан байгаа. Энэ хандалгые слёдто сугларагшад булта халуунаар дэмжэөд, гараа табиба.

Слёдто эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнгаа түлөө Моондын, Аршаанай, Горхоной, Түнхэнэй һургуулинуудай клубууд грамотанууд болон номуудаар урмашуулагдаа.

О. ГАЛТАЕВА,
Түнхэнэй райгүйсэдкомой арадай эрдэм һуралсалай таһагай методист.

БАРХАНАЙХИД ХЭЖЭНГЭДЭ

Республика соогоо үнинэй суутай болоһон Барханай арадай театр хэбэд номхон Хэжэнгын хүн зониие өөрынгөө бэлиг шадабаритай танилсуулба. Тэдэнэр Дашрабдан Батожабайн «Төөригдэһэн хуби заяан» гэһэн трилогиин удхаар бэшэгдэһэн «Жаргалаа бэдэрээшэд» гэһэн зүжэг табиба. Энэ зүжэгые буряад драмын театрай режиссер С. Хажитов найруулан табиһан юм.

Тус зүжэг һайнаар табигдаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Илангаяа Б. Банаевагай гүйсэдхэһэн роль зондо ехэ һайшаагдаа. Мүн Б. Чойнжуровай, Б-Д. Надагуровай, гүйсэдхэһэн рольнууд хадууг дамаар байгаа гэжэ тэмдэглэе. Зүжэгэй түгэсхэлдэ Барханай соёлой байшангай директор Б. Чойнжуров Хэжэнгын арадай театрые айлшалжа ерэхыень уриба.

Д. БУДАЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

УУЛЗАЛГА БОЛОБО

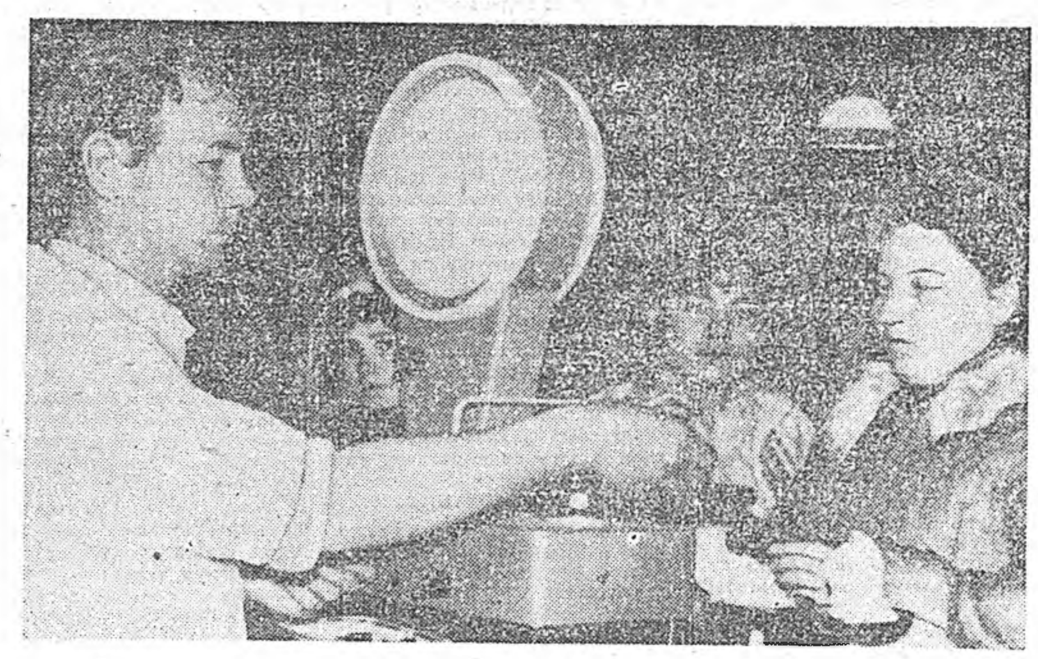
Доодо-Саянта һууринда Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда наһа бараһан сэрэгшэдэй эхэнүүдэй ба хани нүхэдэйнь уулзалга һаяхана болобо. Тэрэ һууриһаа дайнда мордоһон 132 хүнһөө, үсөөхэниинь бусаха хуби заяатай байгаа юм.

Энэ уулзалга ветерануудай соведэй ба Доодо-Саянтын дунда һургуулиин һурагшадай үүсхэлээр үнгэргэгдэбэ. Уулзалгада Улаан-Үдын совхоз-техникумэй партийна организациин секретарь М. А. Полютов, сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Г. К. Солодухин, дайнай ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ К. Д. Абрамов гэгшэд хабаадалсаһан байна.

Һургуулиин үхибүүд уулзалгын һүүлдэ амтата эдеэ хоол шанажа, айлшадаа хүндэлһэн, дурасхаал болгон бэлэгүүдые барюулһан байна. А. Н. Казанцева, Е. Ф. Хижнякова, А. М. Мочалкина, М. Ф. Бурлакова гэгшэд баяр баясхалангай үгэнүүдые хэлэһэн байха юм.

Уулзалгын һүүлээр, хүндэтэ айлшад, наһа барагшадай хүшөөдэ баглаа сэсэгүүдые табиба.

Б. ДАБАИН.

Хяагта хотодо «Романтика» гэһэн залуушуулай кафе нээгдэһээр жэл шахуу болобо. Хотын залуушуулай дунда мэдээжэ болоһон тус кафе соо халуун пирожки, мороженэ, ундаа харяаха зүйлнүүд хододоо элбэг байдаг.

«Романтика» кафедэ хотын медицинын, уран зурагай-хүгжэмэй училищинуудай, 34-дэхи СПТУ-гай, дунда һургуулинуудай һурагшад сүлөө сагтаа олоороо ерэжэ, амтата эдеэ хоолһоо хүртэдэг, ундаа харядаг заншалтай юм.

Эндэхи коллективые тогоошон мэргэжэлтэй Борис Серебренников шадамараар ударидана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Серебренников.

Е. Сурмачай фото.

АЗА ТАЛААНТАЙШУУЛ

Шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй һүүлээр газаамнай игаабарита дулаан үдэрнүүд үзэгдэжэ, нуур сөөрэмүүд, гол горход, Байгал далай дээрэ загаһа бариха дуратайшуулда аятай зохид саг хүрэжэ ерэбэ.

— Мүльһэн дороһоо хахууляар загаһа бариха дуратайшуулда Улаан-Үдэ хотын загаһа олзоборилхо дуратайшуулай бүлгэм таһалгаряагүй туһаламжа үзүүлжэ, мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ байдаг болонхой,— гэжэ тус бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшын орлогшо В. Г. Попов омогорхоно.

Дулаан үдэрнүүдэй үедэ загаһа хахууляар бариха дуратайшуул өөһэд өөһэдынгөө команда бүридхэжэ, «хэмнай, хэды шэнээн загаһа барижа шадаха аза талаантай гээшэб» гэһэн мүрысөө үнгэргэжэ байдаг болоһон байна.

Хотын бүлгэмэй эмхидхэһэн нэгэ иимэ мүрысөөн мартын 17-до Галуута нуур дээрэ үнгэргэгдэжэ, олоной анхарал татаһан байгаа. Мүрысөөндэ хабаадаһан командануудай дундаһаа таксо-моторно паркын А. Д. Осиповой хүтэлбэрилһэн команда түрүү һуури эзэлжэ, Улаан-Үдэ хотын загаһа олзоборилхо дуратайшуулай бүлгэмэй дамжуулгын кубок, нэгэдэхи шатын дипломоор шагнагдаһан байгаа. Харин удаадахи — мартын 24-нэй үдэр Котокель нуур дээрэ республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ геологуудай управлениин командын гэшүүд баян олзотой байжа, түрүү һуури эзэлһэн байха юм. Эрхимлэһэн тус командада республикын бүлгэмэй кубок, диплом барюулагдаа. Харин тус командын гэшүүн Г. Г. Мардеев бултанһаа олон загаһа олзоборилжо, түрүү һуури эзэлхынгээ хажуугаар, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Энэ мүрысөөн апрелиин 7-до Котокель нуур дээрэ үнгэргэгдэхөөр хараалагданхай.

— Үсэгэлдэр «Улаан-Үдэ хотын эрхим загаһашан» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө конкурс үнгэргэгдэбэ. Энэ конкурс «Комсомольский» арал шадархи тохойдо болож, хотын ажалшадай дунда һонирхол татаба,—гэжэ нүхэр Попов хөөрөө һэн.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

СПОРТЫН ЗАЛ, СТАДИОНУУДААР

Урин дулаан хабарнай эхилжэ, спортын зүйлнүүдээр мүрысөө, һорёонууд боложо захалба. Жэшээнь, мүнөөдэр Улаан-Үдэ хотын спортын клубуудай, предприятинуудай физкультурын коллективүүдэй дунда футболоор «Тэрэнгиин» шанда хүртэхын түлөө мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ эхилбэ. Мүнөөдэр авиационно заводой стадион дээрэ «Забайкалец» клубай спортсменүүд «Авиатор» командатай наадаха болоно. Мүрысөөн 11 час 30 минутаһаа эхилхээр хараалагдана. Мүн энэ үдэр «Динамо» — «ЛВРЗ-2» командануудай дунда үнгэргэгдэхэ наадан 10 часһаа эхилхэ юм. ЛВРЗ-гэй нэгэдэхи командын футболистнууд прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй командатай наадаха болоно.

«Труд» бүлгэмэй Спортын ордон соо боксоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй түгэсхэлэй наадан мүнөөдэр 12 часһаа эхилхэ юм.

МВД-һээ МЭДЭЭСЭНЭ

Үнгэрөөд байһан долоон хоногой туршада республика дотор 190 гэмтэ ябуулга болоо гэһэн мэдээсэл Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэдэ абтаба. Тэрэ тоодо хоёр хүн алуулһан, 8 ушарта хүнэй бэедэ хоро хүргэхэ һэдэлгэ хэгдэһэн, 2 эхэнэр хүсөөр эдлэгдэһэн, зорюута добтолһон, хулигаан ааша гаргаһан ушараар 18 хэрэг мүрдэлгэдэ үгтэһэн, гүрэнэй, ниитын, үмсын зөөри хулгайлжа ябаһаар баригдаһан 138 баримта элирүүлэгдээ. Эндэ 13 хүн үмсэдөө машинатай айлнуудай газааһаа, гараж сооһоо машина хулгайлһан, наркотическа бодосуудые хэрэглэһэн 5 хүн баригдаһан байха юм.

Мартын 19-дэ Бэшүүрэй районой Билютын совхозой мал адуулагша Тимофеев бага аматай буугаар совхозойнгоо зоотехник Г. Н. Ефимовые буудажа, шархатуулһан байгаа. Һогтуугаар муу муухай ааша гаргаһан Тимофеев һүүлдэнь өөрыгөө буудажа, наһа бараба. Мүн энэ үдэр Ивалгын районой Исток һууринда хуулиин наһа гүйсөөгүй, урдандаа сүүдлүүлһэн Сабиров, Түлдүүнэй нүүдэл-оньһожоруулагдамал колоннын гагнууршан Лямин хоёр архидаһанай һүүлээр яагаашьегүй ябаһан Дикань гэгшые сохиһон байгаа.

Арадай депутадуудай Октябрьска райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай дежурнада мартын 20-до эрхэтэн В. Г. Андреевые танигдаагүй нэгэ хүн хутагаар занажа айлгаад, документ, мүнгыень буляажа абаа гэһэн мэдүүлгэ ороһон юм. Тэрэ дороо милициин хүдэлмэрилэгшэд тэрэниие бэдэржэ олоходонь, урда тээнь хулгай хэжэ бэдэрэлгэдэ ороһон, хаанашье хүдэлдэггүй Филиппов О. П. баригдажа, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаха болобо.

Северобайкальск хотодо ажаһуудаг, урдандаа хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаһан Смирнов А. Н. видеосалон сооһоо «Радиотехникэ» гэжэ түхеэрэлгэ хулгайлһан байба.

Мартын 21-нэй үдэр Загарайн тосхондо танигдаагүй дүрбэн хүн Поряданиие сохижо, малгай, мүнгыень абаад тэрьелээ ха. Нэгэндээ нэтэрһэн эдэнэр холошье ошонгүй баригдаа. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаһан Козловский, Нетищенко, Маслов, Будаев гэгшэд байба.

Арадай депутадуудай Советскэ райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд Пятницкиин үйлсын 4-дэхи гэрэй 8-дахи байра сооһоо 1800 түхэриг хулгайлһан прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэн Алексеевае барижа, мүнгыень эзэндэнь бусааба.

Улаан-Үдын Кировэй нэрэмжэтэ үйлсэдэ «Кулинария» магазинай захада танигдаагүй хоёр хүн И. И. Ивановой баряад ябаһан хоёр шэл архи буляажа абаа юм. Милициин хүдэлмэрилэгшэд Сотниково тосхондо, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг А. Ц. Очиров, Б. В. Будаев хоёрые барижа элирүүлбэ.

Мартын 24-дэ Каменск тосхондо Г. А. Каргаев хутагаар дайрууһан байгаа. Мүрдэлгэ хэжэ үзэхэдэ, тэрээнтэй сугтаа ажаһуудаг Протасова хэрэлдэһэнэй һүүлээр, иимэ муухай хэрэг хэһэн байба.

Үнгэрөөд байһан үе соо республика дотор 30 түймэр боложо, 60 мянган түхэригэй гарза хэгдэбэ. Галай аюулһаа боложо, 3 хүн, тэрэ тоодо нэгэ хүбүүн, наһа бараа.

Буряадай АССР-эй МВД-гэй пресс-бүлэг.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Хойто зүгэй үсөөн хүн зонтой арадуудай съездын түрүүшын үдэрэй заседаниһаа ТАСС-ай корреспондентнүүдэй тоосоон «Газартаа эзэн байха» гэһэн гаршагтайгаар газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанда барлагдаба.

Мүнөөдэр — Геологой үдэр. Республикын геологуудай ажал, хэрэгүүд тухай хөөрэһэн тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари энэ хуудаһанда байха.

Республикын хойто зүгтэ ажаһуудаг эвенкнүүдэй ажабайдал тухай хөөрэһэн журналист А. Климовэй статья олоной һонорто байха.

Улаан-Үдын арадай хиналтын городской комитедэй түрүүлэгшэ Б. Найдаловтай үнгэргэгдэһэн интервью номерой хоёрдохи хуудаһанай нээлтэ дээрэ «Арадай найдалые бодотоор бэелүүлхээр...» гэһэн статья үгтэбэ. Мүн энэ хуудаһанда республикын арадай хинагшадай ажал, хэрэгүүд тухай суглуулбари.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

АПРЕЛИИН 2-һоо 8 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 2

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30 — «120 минута». 9.30 — Мультфильмнүүд. 10.00 — «Следопыт» — уран һайханай фильм. 11.30 — Футболой шэнжэлэл. 12.00 — «Я выбираю любовь» — баримтата фильм. 12.30 — Эрдэм дэлгэрүүлгын программын хуудаһануудаар. 13.30 — «Дэлхэйе тойрон» — альманах. 16.30 — Илалтын 45 жэлдэ. «Не машины, а золото» — баримтата фильм. 17.30 — «Бидэ хайшан гэжэ амарнабибди» гэһэн циклһээ. 18.00 — Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.00 — Ленинэй зохёолнуудые уншанабди. 19.30 — Время. 20.00 — Футболой шэнжэлэл. 20.30 — Мультфильм. 20.40 — П. И. Чайковский. «Пиковая дама» — СССР-эй ГАБТ-ын фильм-зүжэг. 22.00 — Время. 22.30 — «Пиковая дама» оперын үргэлжэлэл. 00.20 — Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Зодиагай дүхэригтэ». 9.35, 10.35 — Түүхэ. 9-дэхи класс. 10.05 — Итальян хэлэн. 11.05 — «Манай саад». 11.35, 12.35 — Түүхэ. 6-дахи класс. 12.05 — «Ород хэлэн. 18.05—«Шинель»—уран һайханай фильм. 14.15 — Северобайкальскһаа һайн дуранай композитор П. Толмачев тухай баримтата фильм. 14.45— «Приехали на конкурс пова-

ВТОРНИК, 3

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30 — «120 минута». 9.35 — Мультфильмнүүд. 9.45 — «Ангуудай цирк». 10.40 — Хүгжэмтэ дамжуулга. 11.05 — Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 12.05 — Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд. 12.10 — П. И. Чайковский. «Пиковая дама»— фильм-зүжэг. 13.30 — Время. 14.00 — «Пиковая дама» —гэжэ оперын үргэлжэлэл. 16.45 — Арадай аялга дуунууд. 17.00— Баримтата фильм. 17.30—«Амар сайн, хүгжэм!». 18.30 — Венгриин телевидениин программа. 19.30 — Время. 20.00 — Залуушуулай һонин. 20.30— 9-дэхи студи. 21.30 — Ород арадай дуунууд. 22.00 — Время. 22.30— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35 — Н. В. Гоголиин зохёохы ажал ябуулга тухай «Горьким словом моим посмеются...» баримтата фильм. 1-дэхи сери. 23.50 — Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо эдеэ хоолой ба худалдан абалгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэ В. В. Никитин дамжуулгада хабаадаха. 00.10 — Баримтата фильм. 2-дохи сери. 01.25 — Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 9.35, 10.35 — Географи. 8-дахи класс. 10.05, 11.05 — Француз хэлэн. 11.35, 12.40 — Биологи. 6-дахи класс. 11.55 — Ехэ юумэ мэдэхэ хүнүүдтэ дамжуулга. 13.00 — «Английский вальс» — уран һайханай фильм. 14.05 —Ритмическэ гимнастика. 14.35 — «Исполняющий обязанности» —уран һайханай фильм. (КНР). УЛААН-УДЭ. 17.30 — «Белые пятна судьбы» — баримтата фильм.

СРЕДА, 4

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30— Мультфильмнүүд. 10.05— «Амар сайн, хүгжэм!» 11.05— «Горьким словом моим посмеются...»— баримтата фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 13.30— Время. 16.45— Хүгжэмтэ жаса. 17.55—«ТелеЭКО» — журнал. 18.25— Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.25— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 19.30— Время. 20.00— Уран зураашын мастерской соо. 20.30—«Старомодная комедия» — уран һайханай фильм. 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40— СССР-эй арадай артистнууд Е. Максимова. И. В. Васильев хоёртой танилсалга. 00.10— И. С. Бах. Концерт. 00.25—Экономико ба арюун зүб ябадал гэхэ гү, али хүндэ юун хэрэгтэйб? 00.45— Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 9.35, 10.35 — Информатикын ба тоолон тодорхойлхо техникын үндэһэн һуури. 11-дэхи класс. 10.05, 11.05— Немец хэлэн. 11.35, 12.35— Хүгжэм. 5-дахи класс. 12.05—«Эжы, аба бидэ гурбан». 13.05— Кинорежиссер А. Тарковскиин ажаябадал ба зохёохы хуби заяан тухай. 1-дэхи хубинь. 14.20— Ф. И. Шаляпинай нэрэмжэтэ бүхэроссин оперно I фестиваль. 15.05 — «Первые радости»— олон серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. УЛААН-УДЭ. 17.25—«Экран» — теле-согсолбори. 17.55—«Фитиль». 18.05— «Ой модо яажа хамгаалхаб». 18.45— Байгал. 19.10— Илалтын

ЧЕТВЕРГ, 5

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35— Мультфильм. 9.45— «Старомодная комедия»—уран һайханай фильм. 11.15—«Объектив». 11.50— Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «Һолонго» гэһэн уласхоорондын VIII фестиваль. (Сенегал). 12.25— Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 13.25— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30— Время. 16.45— Илалтын 45 жэлдэ. «Будни русской больницы»— баримтата фильм. 17.05— Мультфильмнүүд. 17.30 —«Эфиопи мүнөөдэр»—кинопрограмма. 18.00—«Алтан шайба» клубай шангай түлөө. 18.45 — Философиин темэдэ хөөрэлдөөн. 19.30— Время. 20.00— «16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 20.45—«Хүн ба хуули». 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—«Мини Чайковский». Ван Клиберитэй уулзалга. 23.15— Дэлхэйн һониной дээжэһээ. 00.10— Хатар, хатар, хатар. 00.40— Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15, 10.25— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 9.35, 10.45— Байгаали шэнжэлгэ. 4-дэхи класс. 9.55, 11.05— Испан хэлэн. 11.35, 12.40— Биологи. 8-дахи класс. 12.00—«Бурда моден» дурадхана...» 13.05— Кинорежиссер А. Тарковскиин ажаябадал ба зохёохы хуби заяан тухай. 2-дохи хубинь. 14.10— Ритмическэ гимнастика. 14.40— Баримтата фильм. 15.10—«Первые радости»—уран һайханай фильм. 2-дохи сери.

ПЯТНИЦА, 6

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35— Мультфильм. 9.45— «Алтан шайба» клубай шангай түлөө. 10.30—«Хүн ба хуули»! 11.45—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда!» 12.30— «Оршон байгаша, Газар дэлхэймнай!» 13.30— Время. 16.45— «Воробей на льду»— үхибүүдтэ фильм. 17.45—«Ногоон дэн». 18.15— Киргизүүдэй нүүдэл ажабайдалай ёho заншалнууд тухай. 18.50— Ород, совет авторнуудай шүлэгүүд ба прозо. 19.30— Время. 20.00— Дэбжэлтэ, Мэдээсэл. Соносхол. 20.30 — Симфоническа оркестрэй концерт. 20.40—«Штрихи к портрету В. И. Ленина»— олон серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи фильм. «Поименное голосование». 22.00— Время. 22.30— Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд. 22.35— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.45— «Харга бодол». 00.15— Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.35— Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.45, 10.35— Оршон тойронхи дэлхэймнай. 10.05, 11.05— Англи хэлэн. 10.55 — Белогой нөөсэ. 11.35, 12.35 — Географи. 6-дахи класс. 12.05—«ТелеЭКО». 13.10— Скрипичнэ хүгжэмэй концерт. 13.30 — Футболоор СССР-эй чемпионат. 14.40—«Бидэнэртэй хамта, бидэнэр шэнгеэр, бидэнэрһээ үлүүгээр хэ». 15.40—«Первые радости» — уран һайханай фильм. 3-дахи сери. УЛААН-УДЭ. 17.55— Буряад хэлэнэй хэшээл. 18.30— Буряад оро-

СУББОТО, 7

ЭЛҮҮР ЭНХЫН БҮХЭДЭЛХЭЙН ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Манай саад». 10.00 — Мультфильмнүүд. 10.20 — Спортын габьяата мастер, уран зурааша, мэргэжэлтэ аяншалагша Ф. Конюхов тухай баримтата фильм. 10.50—«Илагшад». 11.50—«Уран шүлэгэй долгин дээрэ». 11.55— Хүнэй институт. 12.55—«Архив смерти»—5 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 14.35— Худалдаа наймаанай һонин. 15.05—«Зрите скорби наши»— баримтата фильм. 15.55 — «Спектр». 16.25—«Ан амитадай аймагта». 17.25— Политическэ асуудалаар хөөрэлдөөн. 18.25— Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «Һолонго» гэһэн уласхоорондын VIII фестиваль. (Афганистанай аялга дуунууд). 19.00— Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.45— Режиссер Г. Козинцевой фильмүүд. «Король Лир». 1-дэхи, 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—«Телескоп». 23.00— Уран зохёолшо-сатирик С. Альтовой бенефис. 00.25—«Куд-куд-куда?» гэһэн дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Обида»— уран һайханай фильм. 10.40— Бултанда хабаатай педагогико. 11.40—НБА-гай мэргэжэлтэ баскетболистнуудай дунда США-гай чемпионат. 12.40 —«Совет России»— видеоканал. 15.10 —Видеоканалай 1-дэхи хубинь. «Опавшие листья»— баримтата фильм. 17.10— Видеоканал». 23.25—«Балет... Балет...»

ВОСКРЕСЕНИ, 8

АГААРАЙ ДОБТОЛГОҺОО ХАМГААЛХА СЭРЭГШЭДЭЙ ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Бултанай эрхилхэ спорт». 9.15— Ритмическэ гимнастика. 9.45—«Спортлотогой» тираж. 10.00—«Эртэ үглөөнһөө». 11.00—«Эсэгэ орондоо алба хэнэ». 12.00— Үглөөнэй энеэдэ зугаанай дамжуулга. 12.30 — «Аяншалагшадай клуб». 13.30—«Архив смерти» —5 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 15.15— Элүүр энхэ байлга. 16.00—Мүнөөдэр — Агаарай добтолгоһоо хамгаалха сэрэгүүдэй үдэр. 16.15—«Хүгжэмтэ киоск». 16.45 —«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 18.00— Хүүгэдэй мэдээсэлэй-публицистическэ дамжуулга. 19.30— Фотоконкурс. 19.35 — Ж. Сарман. «Мамуре». СССР-эй Гүрэнэй академическэ Бага театрай фильм-зүжэг. 22.00 — Время. 22.30—«Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай бодолнууд». 22.40—«Гжель»— ородой гайхал».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Зарядкада зогсогты!» 9.15— Баримтата фильм. 9.25—Мариин АССР-эй фольклорно коллективэй концерт. 9.50—«Идеальный муж» — уран һайханай фильм. 11.20 —«Моя профессия — учитель» — баримтата фильм. 11.40— Морин спорт. 12.10— Любовь, Виктор Анисимовтан тухай. 12.30—«Аяншалагшадай клуб». 13.30—«Совет Росси»— видео-

Сэнхир экран

ВОСКРЕСЕНИ, АПРЕЛИИН 1

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 13.30—«Архив смерти»—5 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 15.10 — «Элүүр энхэ байлга». 15.55 — Кино-мэдээсэл». 16.55 — Мультфильм. 17.15 — Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд. 18.30 — «Там, на неведомых дорожках...», — уран һайханай фильм. 20.00— «Дуу хадууржа аба». Ехэшүүлдэ ба үхибүүдтэ. 20.15 — «КВН-90». Мүнөө жэлдэ түрүүшын уулзалга. Одессын Гүрэнэй университедэй команда болон Москвагай горно институдай ба Москвагай буладай ба шудхасануудай институдай нэгэдэмэл команда хабаадаха. 22.00 — Время. 22.30 — «Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай бодолнууд». 22.45 — П. И. Чайковский. Зуун романс. 23.00 — «Зүжэгэй һүүлээр». 00.10 — Дайана Росс дуулаха (США).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА.

11.40 — «Хани харилсаан». — видеоканал. 15.10 — «Совет Росси» — видеоканал. 17.40 — Уласхоорондын шэнжэлэл. 18.40

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Красавица Ангара—в 12, Атилла—в 19.

Бурятский драматический театр имени Х. Намсараева
Кто первый увидел солнце... —в 12, Бэшэгэй харюу (обратный адрес)—в 19-30.

Русский театр драмы
Лолита—в 19-30.

Бурятская филармония
Дк ЛВРЗ. Гастроли в СССР. Концерт певца Бориса Рубашкина из Австрии—в 19-30.

«Дружба»
Мультфильмы — в 10, Криминальный квартет, Рок и Фортуна—в 11-30, 18. Встреча (2 серии)—в 15, 21.

«Родина»
Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии — в 10, 16, Бейбарс (2 серии)— в 12-30, 18, 21.

«Прогресс»
Красный зал — Криминальный квартет, Рок и Фортуна — в 10, 13-20, 16-30, 19-40. Зеленый зал — Данди по прозвищу Крокодил — в 10, 14-20, 18-30, Крокодил Данди-II— в 12-10, 16-20, 20-30.

«Эрдэм»
Мультфильмы — в 9-40, 11-10, 12-50, 14-40, Операция «Ы» и другие приключения Шурика — в 16-20, Люби и верь (2 серии)— в 18-10, 20-40.

«Октябрь»
Полет Навигатора — в 9-40, 11-20, Налево от лифта, Кинг-сайз — в 13, 16-20, 19-40.

«Восток»
Смех и горе у бела моря— в 15-30, Время останавливается —в 17, 19, 21.

«Байкал»
День Калибри—в 16-30, Поджигатели—в 18-30, 20-30.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21. 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская —2-33-61; выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск —55-6-99, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79. п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия —2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-03399. № 76.